

62.
SZÁM

SZENT ISTVÁN KÖNYVEK

62.
SZÁM

HITTUDOMÁNY
LELKISÉG

NEVELÉS
IRODALOM

BÖLCSELET
JOG

FÖLDRAJZ
TERMÉSZETI
TUDOMÁNY

TÖRTÉNELEM
SOCIOLOGIA

ÉLETRAJZ
UTIRAJZ

HUSZÁRELEMER A KATHOLIKUS HÁZASSÁGJOG RENDSZERE

BUDAPEST
SZENT ISTVÁN
TÁRSULAT
KIADÁSA

A KATHOLIKUS HÁZASSÁGJOG RENDSZERE

AZ ÚJ EGYHÁZI TÖRVÉNYKÖNYV SZERINT

IRTA

HUSZÁR ELEMÉR

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST, 1928

Nihil obstat.

Dr. Nicolaus Töttössy
censor dioecesanus.

Nr. 2435.

Imprimatur.

Strigonii, die 27. Septembris 1927.

Dr. Julius Walter
Vicarius Capitularis

Kiadja a Szent István-Társulat.
Stephaneum nyomda és könyvkiadó r. t. Budapest.
Nyomdaigazgató : Kohl Ferenc.

BEVEZETÉS.

1. §. A házasság mint szentség és szerződés.

Mondá az Úr Isten: nem jó az embernek egyedül lennie, teremtsünk neki hozzá hasonló segítőt. Bocsáta azért az Úr Isten mély álmot Ádámra és mikor elaludt vala, vón egyet az ő oldalcsonaiból és húst tőn helyébe. És az Úr Isten az oldalcsonatot, melyet Ádámtól vett vala, asszonnyá alkotá és vivé őt Adámhoz és mondá Ádám: ez mostan csont az én csontaimból és hús az én húsbomból, ez férfiúinak hivatik, mert férfiúból vétetett, annak okáért elhagyja az ember atyját és anyját és feleségéhez ragaszkodik és lesznek ketten egy testben.

Mózes I. könyvének erre a versére támaszkodva tanítja az Egyház, hogy a férfi és nő összeköttetését, életközösségét, a házasságot maga Isten rendelte. Ez a teljes életközösséget megállapító összeköttetés, a házasság nem jöhet létre máskép, mint a felek kölcsönös akaratkijelentése, *szerződése* által. Ezt a házassági szerződést Krisztus malasztesszökközzé, *szentséggé* tette, úgy hogy a keresztény házasságban szentség és szerződés elválaszthatatlan, maga a felek házasságkötő akaratkijelentése, a házassági szerződés a házasság szentsége. A házassági szerződés keresztények közt vagy szentség, vagy ha a szentséget kizárták, akkor a szerződés is érvénytelen. Ezt az egyházi törvénykönyv kifejezetten kimondja:

1012. KÁNON.

Krisztus Urunk a keresztények közötti házassági szerződést szentségi méltóságra emelte, miért is keresztények közt érvényes házassági szerződés nem állhat fenn anélkül, hogy egyúttal szentség ne volna.

Ennélfogva a, bár az Egyház tilalma ellenére, de mégis érvényesen kötött *vegyes házasság is szentség*; ha ellenben bebizonyítható, hogy a felek, vagy legalább az egyik fél szándékában a szentséget kifejezetten kizárta, akkor ez alapon a házasság érvénytelen.

Visszont, ha nem-keresztény házastársak megkeresztelkednek, addig is érvényes házasságuk maga a keresztség felvétele által szentséggé lesz, anélkül, hogy házassági szerződésüket meg kellene újítaniok. Persze, ha házasságuk nem volt érvényes, az a keresztség által még nem lesz érvényessé, hanem azt az Egyház színe előtt kell megkötniök, ha tehát ez nem lehetséges, akkor meg sem keresztelhetők, amit a gyakorlat elég helytelenül nem mindenütt tart be.

2. §. A házasság célja és lényeges tulajdonságai.

Növekedjetek és sokasodjatok : ezzel az áldással Isten maga nyilatkoztatta ki a házasság célját: *az emberi nem fenntartása* céljára rendelte Isten a férfi és nő összeköttetését, de nem bármilyen nemi összeköttetés felel meg az isteni rendeltetésnek, hanem csak egy férfinak és egy nőnek tisztos házastársi viszonya, mely megőrzi a hitvesi hűséget s megóv attól, hogy a nemi ösztön kielégítését bűnös úton keressék. Tehát nem csupán a gyermeknemzés a házasság egyedüli célja, hanem a *nemi*

őszön megengedett módon való kielégítése s az egymásnak nyújtandó *testi-lelki segítség*. Azért egyrészt egyik házaspár sem fogadhat a másik beleegyezése nélkül szüzességet, másrészt a magtalan házasság is felbonthatatlan: az őszövetség még megengedhette, hogy a férj neje váláslevellel elbocsáthassa, vagy hogy a férj magtalan neje beleegyezésével más nővel nemzzen gyermeket, a Krisztus által szentségi méltóságra emelt házasságban ez megengedhetlen. Viszont a testi egyesülés végrehajtására való képtelenség, vagy a gyermeknemzés megakadályozásának feltételül kikötése, ha ezek a házasságkötést megelőzték, a házasságkötést érvénytelenné teszik.

Krisztus megkérdezte a váláslevél felől, világosan feleli: Mózes a ti szívetek keménysége miatt engedte meg elbocsátani feleségeiteket, de kezdetben nem úgy volt; mondom pedig nektek, aki elbocsátja feleségét, hanem ha paráznság miatt s másikat vesz, paráználkodik s aki az elbocsátottat nőül veszi, paráználkodik. Amit tehát Isten egybekötött, ember el ne válassza. Krisztus tehát visszaállítja a házasság eredeti *egységét és felbonthatatlanságát*, eltörli a váláslevél adását: ennek helyébe lépett a *páli kiváltság*: ha a hitetlen fél elválik, menjen el, mert nincs kötelezve atyánkfia vagy a hívő asszony ily esetben, hanem békességre hívott minket az Isten; azaz, ha a nem-keresztény fél kereszténnyé lett házastársával nem hajlandó a keresztény fél eltérítésének veszélye, vagy Krisztus és a kereszténység káromlása nélkül együttélni, ebben az esetben a *hit biztosítása* okából a házasság felbontható s a keresztény fél új házasságra léphet. Hasonlóképen az *Istennek való tökéletes odaadás* okából felbontható a még el nem hált házasság; e két esettől eltekintve a felbonthatatlansághoz az Egy-

ház olyannyira ragaszkodik, hogy ha a holttányilvánítás tévesnek bizonyult, az ennek alapján jóhiszemben kötött új házasság is érvénytelen.

A házasság egysége és felbonthatatlansága *isteni jog*, mely tehát nemcsak a keresztény, hanem minden házasságra vonatkozik; az Egyház tehát, ha ítélete elé kerül, a nem-keresztények házasságát is felbonthatatlannak ítéli, de a hit biztosítása magasabb érdek, ezen alapul a páli kiváltság, ahol ez az ok nem forog fenn, ott a keresztény és nem-keresztény közti házasság is felbonthatatlan.

A férj és a nő természetes szerelmét tökéletesíti, a felbonthatatlan egységet megerősíti, a házastársakat megszenteli a Krisztus malasztja: az újszövetségben a házasság szentséggé lesz, de az Istennek való tökéletes odaadás magasabb érdek, ebből az okból a keresztények házassága is felbontható, míg el nem hálták; a keresztények elhált házasságát is felbontja a halál úgy, hogy az özvegy új házasságot köthet.

Ezt fejezi ki az egyházi törvénykönyv.

1013. KÁNON.

A házasság első célja a gyermeknemzés és nevelés, második célja az egymásnak nyújtandó kölcsönös segítség s a nemi ösztön kielégítése. A házasság lényeges tulajdonságai az egység és felbonthatatlanság, mely a keresztény házasságban a szentség révén nyer különös erősséget.

3. §. A házasság jogkedvezménye.

Érvényes házasság csak úgy jöhet létre, ha a házasságkötés idején a felek közt nem forog fenn bontó akadály, mindkét részről megvan a házasságkötési szándék és ezt

a szándékot az Egyház által előírt formában nyilvánítják: ha e három körülmény közül bármelyik hiányzik, a házasság érvénytelen, mindaddig azonban, míg az érvénytelenség az illetékes egyházi bíróság által *ítéletileg* ki nem mondatott, a házasság *érvényesnek* vélelmeztetik:¹ ebben áll a házasság *jogkedvezménye*, ennélfogva egyik félnek sincs joga — bármily nyilvánvaló előtte házasságának érvénytelensége — az együttélést önhatalmúlag megszüntetni, harem bírói ítéletet kell provokálnia, az egyházi bírónak pedig lehetőleg nem a házasság felbontására, hanem fenntartására kell törekednie, épen azért kell a házasság érvénytelensége mellett felvonultatott tanukat szigorúbban kezelni. Még kevésbbé szabad természetesen az első házasság érvénytelenségének ítéletileg történt kimondása előtt második házasságot kötni.

A házasság jogkedvezményénél is erősebb azonban a *hit kiváltsága*. A hit biztosítása magasabb érdek, mint egy házasság fenntartása, azért a hit biztosítása érdekéből a *kétes érvényű* házasság felbontása megengedhető.

E két elvet iktatja törvénybe az egyházi tvkv.

1014. KÁNON.

A házasság jogkedvezménynek örvend, miért is kétség esetén a házasság érvényessége vélelmezendő, míg az ellenkező be nem bizonyíttatik. Kivéve az 1127. kánon esetén.

1127. KÁNON.

Kétséges esetben a hit kiváltsága jogkedvezménynek örvend.

¹ Egyedüli kivétel a 7 éven aluli gyermek házassága.

4. §. A házasság felosztása.

Úgy keresztények, mint nem-keresztényeknek saját törvényeik szerint érvényes házassága: *törvényes házasság*. A keresztények érvényes házassága pedig vagy *végrehajtott*, vagy *végre nem hajtott* házasság, amely megkülönböztetésnek a felbonthatóság szempontjából van nagy jelentősége.

Az érvényes házasság ellentéte az *érvénytelen* házasság. A házasság érvénytelen lehet vagy valamely bontó akadály folytán, vagy a házasságkötési szándékhiánya, vagy formahiány alapján. Ha a házasságkötő szándékot az Egyház által előírt formában nyilvánították, a bontóakadály fenforgásáról pedig legalább is az egyik fél nem tudott, az ilyen, bár érvénytelen, de jóhiszemben kötött házasság: *vélt házasság* s az abból származó gyermekek törvényesnek tekintendők.

5. §. A házassági joghatóság.

Az emberi nem fenntartása s az egymásnak nyújtandó kölcsönös segítség céljából rendelte maga a természet a férfi és a nő állandó, egymást kiegészítő, testi-lelki összeköttetését, a házasságot, melyet tehát elsősorban az emberi értelem által felismerhető *természeti törvény* szabályoz.

A természeti törvénynek a házasságra vonatkozó szabályai:

1. A házasság állandósága, melynek felbontása nem függhet a felek kénye-kedvétől; 2. a többférjűség megengedhetetlensége; 3. minden embernek veleszületett joga házasságot kötni, vagy magasabb szempontból a

szűzi életmódot választani; 4. a gyermek nevelésének és a házastársi hűségnek kölcsönös kötelessége és e kötelesség megszegésének büntetendő volta, sőt házasságtörés alapján az ágytól-asztaltól való elválás joga; 5. hogy a házasság csak szabad akaratból köthető, ennél fogva a kényszer és a tévedés a házasságkötést érvénytelenné teszi; 6. hogy a gyermeknemzés lehetőségét kizáró nősztetetlenség a házasságkötést érvénytelenné teszi; 7. hogy az atya leányával, a fiú anyjával házasságot nem köthet.

A természetjog e törvényei minden pogány, zsidó, keresztény, mohamedán házasságra egyaránt vonatkoznak s azok alól felmentés nem lehetséges.

A zsidó népnek adott kinyilatkoztatásban Isten megengedte a többnejűséget s a házassági köteléknek váláslevél által felbontását, a házasságtörést halállal rendelte büntetni, szabályozta a rokonság és sógorság akadályát s eltiltotta a pogányokkal való házasságot: ezek a zsidó népnek adott, a megváltást előkészítő törvények a Megváltó eljövételével hatályukat veszítették, *Krisztus törvénye* ellenben minden idők és minden nemzeteknek szól.

Krisztus eltörölte a többnejűséget, megengedi házasságtörés alapján az ágytól-asztaltól való elválást, magát a házassági köteléket azonban felbonthatatlannak jelenté ki, de a felbonthatlanság nem feltétlen: a hit biztosítása és a tökéletességre való törekvés okából, ha a házasság annak akadályát képeznél, Isten megengedi a házasság felbontását: ezért bonthatja fel az Egyház az «amiket feloldoztok a földön, fel lesznek oldozva a mennyekben is» alapján a keresztény hitre tért nem-keresztény házasságát és a keresztények még el nem hált házasságát.

A házasság egysége, azaz úgy a többnejűség, mint a többférjűség megengedhetlen volta, valamint a házasság felbonthatatlansága, mint *tételes isteni jog*, épúgy mint a fent összeállított természetjogi tételek, minden keresztény és nem-keresztény-házasságra egyaránt vonatkozik. Viszont a felbonthatatlanság nem feltétlen volta is hitcikkely: a tridenti zsinat kiközösítéssel sújtja, aki tagadná, hogy az ünnepélyes szerzetesi fogadalom felbontja a még el nem hált házasságot.

Minthogy Krisztus magát a házassági szerződést tette szentséggé, a szentségek fölötti joghatóságot pedig apostolaira bízta, ennélfogva a keresztény-házasságban a szentség és szerződés elválaszthatatlanságából következik az Egyház kizárólagos házassági joghatósága, mely magában foglalja úgy a bontó, mint a tiltó akadályok felállításának s az azok alól való felmentésnek, a házasságkötési forma meghatározásának s a házassági perekben való bíraskodásnak kizárólagos jogát: elvben az Egyház az államhatalomnak azt a jogát sem ismerheti el, hogy a keresztény-házasságra vonatkozó tiltó akadályokat állítson fel, a gyakorlatban azonban úgy a híveket, mint a lelkipásztorokat azok figyelembevételére utasítja, nehogy esetleg az egyháziilag érvényes házasság államilag büntetendő cselekményt képezzen, de az állami törvények betartásában az Egyház nem mehet odáig, hogy a lelkiismeretszabadsággal ellentétbe jusson. Ilyen esetekben, mikor az állami törvény tilalma folytán a plébános a házasságkötésnél nem asszisztálhat, mert a feleknek lehetetlen előbb polgári házasságot kötniök, egyháziilag érvényes házasság köthető pusztán két tanu előtt. Így a plébános nem jut ellentétbe az állami törvénnyel, a felek pedig egyháziilag érvényes házasságot

kötöttek, melyet persze az állam nem ismerhet el, aminek káros következményeit, pl. hogy a nő nem lett jogosítva férje nevét viselni, nem lesz a házasság által nagykorúvá, mint özvegyet nyugdíj, a gyermekeket törvényes örökösödés nem fogja illetni, a felek viselni kénytelenek.

Az egyházi tvkv. szerint úgy bontó mint tiltó akadályt csak a *pápa*, vagy az *egyetemes zsinat* hozhat be s törölhet el. A házassági perekben való *bíráskodást* első fokon a *püspök* gyakorolja, akitől az *érsek*hez, attól a *pápához* lehet felebbezni, a pápa azonban bármely házassági ügyben az ítélezést már első fokon magának tarthatja fenn.

Az egyházi joghatóságnak való alávetettség jogalapja a *Kereszttség*: aki meg van keresztelve, az Egyház joghatósága alá tartozik, az Egyház törvényei, tehát a házassági törvények is, minden keresztényre egyaránt vonatkoznak. Lehetnek azonban körülmények, amelyek óhajtandóvá teszik, hogy az Egyház valamely törvényét a *nem-katholikusokra* ne vonatkoztassa: így az egyházi tvk. kimondja: 1. hogy az egyházi házasságkötési formát a nem-katholikusok nem tartoznak betartani; 2. hogy a valláskülönbség akadály a csak katolikus és nem-keresztény közti házasságra vonatkozik. E két kivételtől eltekintve az egyházjogi akadályok minden keresztényre egyaránt állanak. Ellenben a nem isteni, hanem csak egyházi jogon alapuló akadályok *nem-keresztényekre* nem vonatkoznak, kivéve ha kereszténnyel köt házasságot, mert akkor a keresztény fél részéről fennforgó akadály kihat a másik félre is. A nem-keresztények házasságát tehát a *természetjogon* kívül az *állami jog* szabályozza.

6. §. Az eljegyzés.

A házasságkötésnek nem szükségképeni, de természetes előkészítő cselekménye az eljegyzés: *a házasságkötésre irányuló kölcsönös kötelező ígéret*. Az egyházi tvkv. szerint csak azok az eljegyzések tartandók érvényesnek, amelyek a felek és vagy a plébános, vagy a megyés püspök, vagy legalább két tanu által aláírva, *írásban* kötöttek; ha a felek vagy bármelyik fél írni nem tud, ez magában az okiratban feljegyzendő s még egy tanu veendő, aki a plébánossal, vagy a püspökkel, vagy a fentemlített két tanuval az okiratot aláírja. A házassági ígéretből azonban, habár érvényes és annak teljesítése alól mentesítő ok nem forog fenn, *a házasságkötéshez kereseti jog nem származik*, hanem csupán az esetleg okozott károk megtérítésére.

I. A HÁZASSÁGKÖTÉS ELŐZMÉNYEI.

7. §. A jegyesvizsgálat.

Házasságkötés előtt bebizonyítva kell lennie, hogy a házasság érvényes és megengedett megkötésének nincs akadálya, a plébánosnak tehát ezt előbb meg kell vizsgálnia. Azért, mielőtt még a házassági hirdetéseket eszközölné, úgy a vőlegényt, mint a menyasszonyt külön és óvatosan ki kell kérdeznie, vajjon *szabad akaratból* akarnak-e házasságot kötni, nincs-e köztük valami *akadály*, nem ígért-e valamelyik fél *másnak* házasságot, *szülői beleegyezéssel* kötik-e a házasságot s a *keresztény tanításban* eléggé járatosak-e?

Ha a vizsgálatnál valamelyik félnek a hit elemeiben való járatlansága derül ki, házasságkötés előtt megfelelő hitoktatásban részesítendő. Mindenesetre pedig *oktatást* kell nyerniök a házasság szentsége, a házasság egymás iránti s a szülőknél a gyermek iránti, valamint a házasságkötés előtt végzendő szt. gyónás és áldozás kötelessége felől.

Ha a jegyesvizsgálatnál kiderül, hogy a felek közt oly *akadály* forog fenn, mely alól felmentés nem nyerhető, a plébánosnak ezt tudatnia kell a felekkel s rábírní őket, hogy a házasságkötéstől elálljanak; ha az akadály felmentéssel elhárítható, előbb felmentést kell kérni s csak azután szabad a hirdetéseket megkezdni. Ha a jegyes-

vizsgálatnál kiderül, hogy az egyik fél *elvált*, de házassága nyilvánvaló *formahiány* folytán érvénytelen, az érvénytelenséget a püspök megkérdézése után maga a plébános megállapíthatja; ha más okból látszik érvénytelennek, ki kell a felet oktatnia, hogy a köteléki pert megindítsa.

8. §. A házassági hirdetések.

Az egyházi tvkv. elrendeli, hogy mielőtt a házasság megkötetnék, háromszor, a házasságkötő felek tulajdon plébánosa által három egymásután következő vasárnapon vagy parancsolt ünnepen a templomban kihirdetessék, hogy kik szándékoznak házasságot kötni.

A hirdetésre a *tulajdon plébános* az illetékes, tulajdon plébános pedig az, akinek a területén valakinek *rendes vagy kvázi lakóhelye* van: az előbbi vagy az állandóan ottmaradás szándékával, vagy 10 éven át folytatott tartózkodás — az utóbbi vagy az év nagyobb részén ottmaradás szándékával vagy tényleg az év nagyobb részén át folytatott ott tartózkodás által szereztetik meg.

Ha tehát a felek különböző helyen laknak, a hirdetések *mindkét fél plébániáján* eszközlendők. Ha a jegyesvizsgálat alkalmával a jegyesek szabad állapota iránt kétség nem merül fel, másutt mint a lakóhelyen hirdetni nem szükséges. Ha pedig a jegyesvizsgálatnál kiderül, hogy bármelyik fél a serdültség elérte után hat hónapig más helyen tartózkodott, s ezzel kapcsolatban a jegyesek szabad állapota felől komoly kétség merül fel, eme tartózkodási hely plébánosától a *szabad állapotról* szóló tanusítványt kell kérni.

A hirdetésnél a nép nyelvén, érthetően kell kihirdetni a házasulandók nevét, lakását, szülőik (özvegynél az

elhúnyt házastárs) nevét és azt, hogy hányadszor hirdettetnek, figyelmeztetve a híveket, hogy ha valamely akadályról tudomásuk van, kötelesek azt a plébánosnak vagy a püspöknek házasságkötés előtt bejelenteni.

A hirdetések alól való *felmentés* kérését mindig meg kell okolni s természetes, hogy mind a három hirdetés alól való felmentéshez sürgősebb és fontosabb ok kívánatik, ilyenek: ha a házasság hirdetése esetén annak rosszakaratú megakadályozásától lehet tartani; ha a menyasszony áldott állapotban van; ha halálveszedelemben kötendő házasságról vagy vadházasságról van szó; ha a polgári házasság napja már meg van állapítva s el nem halasztható. Utóbbi esetben két hirdetés alól maga a plébános adhat felmentést.

A felmentésre a lakóhely püspöke; ha a felek különböző püspökök joghatósága alá tartoznak, az, akinek megyéjében a házasság köttetni fog; ha a házasság harmadik megyében fog köttetni, mindegyik püspök jogosult.

Ha a hirdetések folyamán semmi akadály sem fedeztetett fel, a felek az utolsó hirdetéstől számított 3 nap elteltével bocsáthatók házasságkötésre, hacsak észszerű ok másképp nem kívánja. Addig azonban ne asszisztáljon a plébános a házasságkötésnél, míg az összes szükséges *iratokat* meg nem kapta. E szükséges iratok: 1. mindkét fél keresztlevele; 2. tanusítvány a hirdetések megtörténtéről; 3. özvegyeknél az elhunyt házastárs halottlevele; 4. felmentés az esetleges akadályok alól; 5. más plébánia hívénel a lakóhely plébánosának elbocsátó levele; 6. tanusítvány a polgári házasságkötésről.

Ha a hirdetések megtörténte után 6 hónap alatt a házasság meg nem köttetett, a hirdetések ismétlendők.

II. A HÁZASSÁGI AKADÁLYOK.

9. §. A házassági akadályok felosztása.

Mindenki házasságot köthet, akit a jog attól el nem tilt. Azt a körülményt már most, amelynek alapján a jog valamely házasságnak vagy érvényes vagy megengedett megkötését megtiltja, nevezzük *házassági akadálynak*, és pedig azt az akadályt, melynek alapján a jog a házasságkötést oly hatállyal tiltja el, hogy az annak ellenére kötött házasság nem is érvényes: *bontó akadálynak*; azt ellenben, amelynek alapján a jog a házasságkötést tiltja ugyan, de az annak ellenére kötött házasságot nem tartja érvénytelennek: *tiltó akadálynak*.

Úgy az akadályok alól való felmentés, mint az érvénytelen házasság utólagos törvényesítése szempontjából fontos, hogy az akadály *nyilvános-e* vagy *titkos*? Az egyházi tvkv. szerint nyilvánosnak tekintetik az akadály, mely a *külső fórumban* *bebizonyítható*, máskülönben titkos. Az akadály pedig a külső fórumban bizonyítható vagy *okmányok* vagy *tanúk* által: okmányok által a korhány, a fennálló házassági kötelék, a valláskülönbség, az egyházi rend, az ünnepélyes fogadalom, a vérrokonság, a sógorság, az érvénytelen házasságból származó köztisztesség, a lelki rokonság és a törvényes rokonság: ezek az akadályok tehát nem tekinthetők titkosoknak; a többi akadályokra nézve házasságkötés után valamely

akadály fennforgását legalább két tanunak kell bizonyítani, míg házasságkötés előtt egy tanu is elégséges: az akadály tehát csak akkor tekinthető titkosnak, ha arról házasságkötés előtt a feleken és gyóntatójukon kívül senki, házasságkötés után legfeljebb egy titoktartó egyén tud.

Ami az emberi értelem által felismerhető természeti törvénnyel vagy Krisztus tanításával ellenkezik, azt maga Isten tiltja; ha épenséggel a házasság céljával és lényeges tulajdonságaival ellenkezik: az ily isteni tilalom ellenére kötött házasság érvénytelen. Azonban az egyházi tvkv. szerint egyedül a legfőbb egyházi tekintély van hivatva hitelesen kijelenteni, hogy mely tiltó vagy bontó akadályok alapulnak *isteni jogon*. Maga a tvkv. csak a vegyes vallásból folyó hitveszélyt nevezi isteni jogon alapuló tiltó, — a nősztetetlenséget természetjogon alapuló bontó akadállynak; az Egyház gyakorlata isteni jogon alapuló tiltó akadállynak tekinti a fogadalmat, bontónak a fennálló házassági köteléket, az egyenesági és az elsőfokú oldalági vérrokonságot. Az isteni jogon alapuló akadályok alól a pápa sem adhat felmentést, maga az Isten is csak azért engedhette meg az ó-szövetségben a többnejűséget, mert az a házasságnak nem első, hanem csak második céljával ellenkezik.

Hasonlóképen a legfőbb tekintély kizárólagos joga az isteni jogon alapuló akadályokon kívül *egyházi jogon alapuló akadályokat* felállítani. Annak a tagadását, hogy az Egyháznak joga van az isteni jogon alapuló akadályokon kívül úgy tiltó, mint bontó akadályokat felállítani s az utóbbiak ellenére kötött házasság érvénytelen, a tridenti zsinat kiközösítéssel sujtja. Az egyházi jogon alapuló akadályok azonban csak a keresztények házas-

ságára vonatkoznak, míg a nem-keresztények házasságára vonatkozólag az isteni jogon alapuló akadályokon kívül az államhatalom joga úgy tiltó, mint bontó akadályokat felállítani. A nem isteni, hanem csak egyházi jogon alapuló akadályokat a változott időkhöz képest az Egyház, ha szükségesnek vagy hasznosnak látja, módosíthatja, vagy eltörölheti, sőt módosíthatja azt is, hogy a házassági akadályok felállításának és eltörlésének jogát az egyházhatalom mely szervei által gyakorolja: az egyházi tvkv. szerint úgy tiltó, mint bontó akadályokat felállítani, eltörölni vagy módosítani akár egyetemes, akár részleges törvény útján a legfőbb egyházi tekintély, tehát *a pápa vagy az egyetemes zsinat* kizárólagos joga. Joga van azonban a püspököknek egyes adott esetekben saját területén bárkinek, saját híveinek pedig bárhol kötendő házasságát letiltani, de csak igaz okból és addig, míg ez az ok fennáll; a tilalmat büntető szankcióval is elláthatja, de érvénytelenítő hatállyal csak a pápa ruházhatja fel.

Az egyházi tvkv. megkülönbözteti még a *kisebb- és nagyobbfokú akadályokat*, az előbbiekre nézve kimondván, hogy az azok alól adott felmentések úgy érvényesek, hogy valamely körülmény elhallgatása vagy téves feltüntetése alapján többé meg nem támadhatók. E kisebbfokú akadályok: a harmadfokú oldalági vérrokonság, a másodfokú oldalági sógorság, lelki rokonság, másodfokú köztisztesség, a házassági ígérettel vagy kísérlettel kapcsolatos házasságtörésből származó büntény.

10. §. Felmentés az akadályok alól.

Az egyházi tvkv. 1040. kán. kimondja:

A római pápán kívül az egyházjogi akár tiltó, akár bontó akadályok alól senki sem adhat felmentést, hacsak az általános jog, vagy az Apost. Szék külön engedélyével nem nyerte e felhatalmazást.

A nősztehetetlenség, fennálló házassági kötelék, egyenesági és oldalági vérrokonság isteni jogon alapuló akadály alól a pápa sem adhat felmentést; minden más akadály alól a pápa felmentést adhat, de a nyilvánosságra jutott hitvesgyilkosság akadály alól még eddig felmentés soha nem adatott. És pedig a pápai felmentések a római kuria következő szervei által adatnak:

A szt. *Officium* adja a felmentést a valláskülönbség és vegyes vallás akadály alól; minden más akadály alól a külső fórumban a felmentést a *szentségi fegyelem bizottsága*, a belső, lelkiismereti fórumban a szt. *Poenitentiaria* adja.

Ugyane szervek adnak a felmentésre a megyéspüspököknek 5 évre szóló felhatalmazást: a magyar püspökök jelenlegi felhatalmazásai 1928-ig szólnak.

E felhatalmazás alapján a püspök felmentést adhat saját híveinek bárhol tartózkodnak, saját területén pedig bárkinek, de a pápai felhatalmazásra minden egyes felmentésnél kifejezetten hivatkozni kell. Minden felmentéshez igaz és észszerű, a nagyobbfokú akadály alól való felmentéshez pedig aránylag súlyosabb ok kívántatik. A pápai felmentésben vagy az általános felhatalmazás alapján adott felmentésben már a házasság előtt született gyermek törvényesítése is bennfoglaltatik, kivéve a házasságtörő vagy szentségtörő viszonyból születettet; ha

azonban a felmentés egyes esetre szóló külön felhatalmazás alapján adatik, abban a gyermek törvényesítésének külön kell említettetnie, azt tehát külön kérelmezni kell.

A nyilvános akadályok alól a külső fórumban a szentségi fegyelem bizottsága vagy a szt. Officium által adott pápai felmentés *végrehajtása* a kérelmezők püspökére bízatik; ha a püspök a felmentést rendben találja, végrehajtó leiratot küld a felmentést kérelmező plébánosnak, mely a plébánia levéltárában megőrzendő s a házasultak anyakönyvében feljegyzendő.

A titkos akadály alól a benső fórumban a Poenitentiaria által adott felmentés végrehajtása az azt kérelmező gyóntatóra bízatik, aki azt gyóntatás közben adja meg; ha a felmentés csak a gyóntatószéki fórumra nézve adatott, a leirat megsemmisítendő, máskülönben a püspöki titkos levéltárban őrzött könyvbe feljegyzendő.

Halálveszedelem esetén a megyéspüspökök a lelki ismeret megnyugtatóására, s ha szükséges, a gyermek törvényesítése céljából úgy a házasságkötésnél betartandó forma, mint minden egyes, sőt többszörös akár titkos, akár nyilvános egyházjogi akadály alól, kivéve a papi rend és a végrehajtott házasságból származó egyenesági sógorság akadályai alól felmenthetik saját alattvalóikat bárhol tartózkodnak és minden saját területükön tartózkodókat, a botrány elhárítása és ha valláskülönbség vagy vegyes vallás alól adatott a felmentés, úgy a szokásos biztosítékok megadása mellett. Ugyane körülmények közt az esetben, ha már a megyéspüspökhöz sem lehet járulni, ugyane felmentési felhatalmazása van a plébánosnak, ha pedig már ahhoz sem lehet járulni, minden papnak.

Ugyanígy az ú. n. *casus perplexus* esetén, ha t. i. az akadály akkor fedeztetett fel, mikor már minden előkészület megtörtént az esküvőhöz, melyet nagy kellemtelenség valószínű veszélye nélkül nem lehet addig halasztani, míg a felmentés a Szentszéktől megérkeznék, a püspök adhat felmentést; ha pedig már a püspökhöz sem lehet fordulni, a plébános, az eskető pap, vagy a gyóntató, ezek azonban csak titkos akadály alól.

III. A TILTÓ AKADÁLYOK.

11. §. Az egyszerű fogadalom.

Minden olyan fogadalom, amely által valaki a házassággal összeférhetlen kötelezettséget vállal, természet-szerűleg tilossá teszi a házasságkötést, mert hiszen az vagy az Istennek tett ígéret megszegésére, vagy a házastársi kötelesség nem teljesítésére vezetne. Ilyenek: a tökéletes *szűzességre, nőtlenségre, az egyházi rend felvételére* és a *szerzetbelépésre* tett egyszerű fogadalom. Ezt az isteni jog alapján tilos házasságkötést az Egyház törvénye érvénytelenné is nyilváníthatja: ez azonban csak az apostoli szék által jóváhagyott szerzetesrendben tett ünnepélyes és a Jézus-társaságban tett egyszerű fogadalomra nézve történt meg: más egyszerű fogadalom, bármily ünnepélyességgel tétetett is, az annak ellenére kötött házasságot nem teszi érvénytelenné. A nőtlenségre és az egyházi rend felvételére tett fogadalom alól a megyéspüspök híveit bárhol, saját területén pedig bárkit felmenthet; a tökéletes és örökös szűzességre, valamint az ünnepélyes fogadalmas szerzetesrendbe való belépésre betöltött 18 évvel feltétlenül tett fogadalom alól való felmentés az Apostoli Széknek van fenntartva.

Úgy a szerzetesrendek, mint a kongregációk egyszerű örökös fogadalmasai, ha felmentés nélkül házasságot (akár csak polgári házasságot is) kötni merészelnék,

valamint azok is, akik ilyenekkel házasságot kötnek, az önmagától beálló, a püspököknek fenntartott kiközösítés alá esnek.

12. §. Az örökbefogadás.

Azokban az országokban, ahol az állami törvény szerint az örökbefogadásból származó törvényes rokonság a házasságot tilossá teszi, a házasság a kánonjog szerint is tilos. Hazánkban tehát tilos a házasságkötés, míg az örökbefogadás felbontva nincs: az örökbefogadó és az örökbefogadott, valamint ennek vérszerinti leszármazója, úgyszintén az örökbefogadó és az örökbefogadott volt házastársa, az örökbefogadott vagy vérszerinti leszármazója és az örökbefogadó volt házastársa közt.

13. §. A vegyes vallás.

1. Történelmi előzmények.

A *katholikus és nem-katholikus* keresztény közti házasságot az Egyház bár *tilosnak*, de *érvényesnek* tartotta. Mindaddig, míg az Egyház a házasságkötés kötelező formáját elő nem írta, az ily tilos házasságok minden felmentés nélkül is érvényesen voltak megkötethők; attól kezdve, hogy a tridenti zsinat az illetékes plebános előtt való kötést a házasság érvényességi kellékének írja elő, az akadállyal terhelt házasság megkötéséhez nélkülözhetetlen lesz a pápai felmentés: ha már most a vegyes vallás tiltó akadályán kívül valamely bontó akadály is forgott fenn, a pápa ez alól felmentést csak oly feltétellel adott, ha a másvallású fél előbb áttér a katolikus vallásra. X. Leó az első, aki 1513-ban *Bakócz Tamás* bibornok esztergomi érsek pápai követnek fel-

hatalmazást ad, hogy eretnekekkel vagy szakadárokkal kötött vagy kötendő házasságok ügyében felmentést adhasson, ha azt jónak látja, amiről lelkiismeretében felel. A gyakorlat az volt, hogy *a plebánosok a vegyes házasságokat minden felmentés nélkül megáldották*, még akkor is, ha megegyezés szerint a fiúgyermek az atya, a leányok az anya vallásában voltak nevelendőek. *Kollonich* bíbornok, esztergomi érsek az első, aki 1696-ban kijelenti, hogy dacára e gyakorlatnak, a püspök kötelessége az ily házasságok megáldását plebánosainak megtiltani. *Keresztély Ágoston* hercegprimás pedig 1715-ben a vegyes házasságok megáldását ésszerű és súlyos okból oly feltétellel engedi meg, ha a másvallású fél írásban nyújt biztosítékot, hogy *a katolikus felet vallása gyakorlatában s mindkét-nemű gyermekeik katolikus nevelésében akadályozni nem fogja*.

Ezt tette általános joggá *XIV. Benedek*, aki azonban 1741-ben azt is kijelenti, hogy Hollandiában és Belgiumban a protestánsoknak úgy egymásközt, mint katolikusokkal a tridenti forma betartása nélkül kötött házasságai érvényesek, mert, *ha az egyik fél mentes a tridenti zsinat törvénye alól, úgy vegyes házasság esetén a szerződés egysége folytán mentességét átviszi a másik félre is*.

Hazánkban az 1791 : 26. tc. értelmében a vegyes házasságot mindig a *katolikus plebános* előtt kellett kötni; a gyermekek pedig, ha az apa katolikus volt, ennek vallását követték, ha az anya volt katolikus, csak a fiúk követték az apa vallását. Az előbbi esetben tehát külön biztosítékra nem volt szükség: maga az állami törvény biztosította mindkét-nemű gyermekek katolikus nevelését, az utóbbi esetben a fiúk katolikus nevelésére vonatkozólag az egyházjog szerint a plebánosoknak biz-

tosítékot kellett volna követelniök, tényleg azonban sem a biztosítékok követelése, sem a felmentés kérése nem igen volt szokásos, hanem a *plebánosok a biztosítékok hiánya folytán felmentés nélkül kötött vegyes házasságokat is megáldották.*

Nem így a rajnai és wesztfáliai papság, mely megtagadta azoknak a vegyes vallású jegyeseknek az esketését, akik gyermekeik katolikus nevelését nem biztosították. S valóban *VIII. Pius* 1830-iki *Litteris* brevejében kifejti, hogy az a katolikus, aki másvallásúval úgy köt házasságot, hogy magát vagy születendő gyermekeit az eltérítés veszélyének teszi ki, a természeti és isteni törvény ellen vétkezik, a természeti és isteni törvény követeli tehát annak biztosítását, hogy a katolikus féltől az eltérítettés veszélye elháríttassék, hogy ő a másvallású fél megtérítésére törekedjék, hogy mindkétnemű gyermekek a katolikus vallásban neveltessenek. Valahányszor tehát katolikus nő nem katolikus férfival akar házasságot kötni, a plebánosnak figyelmeztetnie kell, hogy születendő gyermekei ellen vétkezik, ha oly házasságot köt, melyben tudja, hogy gyermekei a nem katolikus apa vallását fogják követni. Ha azonban a figyelmeztetés nem használ, a plebánosok a házasságkötésnél jelen lehetnek, hogy hallván a felek házasságkötő kijelentését, az érvényes házasságkötést anyakönyvükbe feljegyezzék, de semmiféle egyházi szertartással azt nem szentesíthetik.

A breve világos tilalma ellenére gróf *Spiegel kölni érsek* a biztosítékok és felmentés nélkül kötött vegyes házasságok megáldását is megengedte, az érsek utóda, *Droste Vischering* báró azonban a brevének érvényt akaráván szerezni, 1837-ben fogságba hurcoltatott. Ez az eset

lángragyújtotta a szunnyadó katolikus öntudatot s a szikra átcsapott hazánkba is. *Lajcsák nagyvárad püspök* papságát arra utasítja, hogy ha a vegyes vallású jegyesektől a gyermekek katolikus nevelésére vonatkozó biztosítékot nem tudnak szerezni, akkor a hirdetések megtörténte után a jegyesek két tanu előtt tett házasságkötő nyilatkozatát s a hazánkban szokásos hűségesküjüket a plebános ne a templomban, hanem a plebánián hallgassa meg s külön anyakönyvbe vezesse be, de karinget és stólat ehhez ne öltösn, se imákat ne mondjon vagy valami egyházi szertartást ne végezzen. A püspöki tanácskozmány pedig magáévá tette ezt az álláspontot.

A püspöki karnak e szigorúan egyházas állásfoglalása a protestánsok és liberális katolikusok körében nagy megütközést keltett s a törvényhatóságok feliratokkal fordultak az országgyűléshez, a biztosítékok követelését s ennek hiányában az egyházi esketés megtagadását az 1791:26. tc.-be ütközőnek állítván. A püspöki kar megbízásából *Lonovics* csanádi püspök Rómába ment, az ő tárgyalásainak eredménye *XVI. Gergely* 1841-iki *Quas Vestro* brevéje és *Lambruschini* bibornok államtitkárnak a brevéhez csatolt utasítása, mely kijelenti, hogy *Magyarországon és Erdélyben a tridenti forma nélkül kötött vegyes házasságok bár tilosnak, de érvényesnek tekintendők.* Erre az utasításra való hivatkozással a püspöki kar körlevele közli a papsággal, hogy ha az összes gyermekek katolikus nevelése biztosított, a vegyes házasság egyházi áldásban részesítendő, ellenkező esetben a plebános szenvedő jelenléte mellett kötendő, ha azonban a felek inkább a protestáns lelkész áldásával akarják kötni, a hirdetési bizonyítvány számukra kiadandó s házasságuk bár tilosnak, de érvényesnek tekintendő.

Az 1868: 53 tc. kimondván, hogy a vegyes házasságból származó gyermekek közül a fiúk atyjuknak s a leányok anyjuknak vallását követik s a törvénnyel ellenkező bármely szerződés, térítvény vagy rendelkezés érvénytelen; — a szt. Officium 1870-ben megengedte, hogy a püspökök 5 éves felhatalmazásaik alapján a vegyesvallás akadályai alól akkor is felmenthetnek s a felmentéssel kötött vegyes házasság egyházi szertartással való megáldását megengedhetik, ha csak *erkölcsi bizonyosság* van afelől, hogy a szülők gyermekeiket mégis katolikusnak fogják nevelni.

Azonban *gróf Csáky* vallás- és közoktatásügyi miniszter 1890 febr. 26.-i rendeletével 200 koronáig terjedhető pénzbüntetés terhe alatt hagyta meg, hogy valahányszor a lelkészek oly gyermeket keresztelnek meg, aki a törvény értelmében más hitvalláshoz tartozik, a keresztelési bizonylatot az illetékes lelkészhez átküldeni tartoznak. A püspökkari értekezlet a pápától kért utasítást s XIII. Leo a kérdést egy külön bibornoki bizottság elé terjesztette, mely kimondotta, hogy a rendeletnek nem szabad engedelmeskedni s a vegyesvallás akadályai alól csak úgy lehet felmentést adni, ha a felek formális biztosítékot nyújtanak mindarra, amit a természet és isteni jog vegyesházasság esetén követel s a püspöknek erkölcsi bizonyossága van az ígéretek őszintesége és betöltése felől a miniszteri rendelet ellenére is.

Ennek az ú. n. *elkeresztelési harc*nak csak az 1894-iki egyházpolitikai reform vetett véget, mely behozván a *kötelező polgári házasságot* és polgári anyakönyvvezetést, a 32. tc-ben kimondja, hogy különböző vallásfelekezetekhez tartozó házaspárok házasságuk megkötése előtt a megállapított alakszerűségek mellett egyszersmind-

korra megegyezhetnek arra nézve, hogy gyermekeik valamennyien az atya vagy az anya vallását követik. Ennélfogva a püspöki kar utasítása értelmében a plebánosnak a vegyesvallású jegyesektől a megállapított alak-szerűségeknek megfelelő, *az összes gyermekek katolikus nevelését biztosító szerződést* kell követelnie s ennek alapján a püspökhöz a vegyesvallás akadálya alól *felmentésért* folyamodni.

A szent Inquisitio pedig 1897-ben a Magyarországon *csak polgárilag kötött vegyes házasságot* a Lambruschini utasítás alapján *érvényesnek* mondta ki; az 1907-iki *Nemere* dekrétum ellenben az ezen dekrétumban megállapított házasságkötési formát a vegyes házasságokra is kötelezőnek jelentette ki, azonban a magyar püspöki kar kérelmére X. Pius 1909-ben Magyarországra is kiterjesztette az 1906-ban Németországra kiadott *Provida* konstitúciót, mely a forma nélkül kötött vegyes házasságot érvényesnek ismeri el.

II. A ma érvényes jog.

Az egyházi törvénykönyv megállapítja, hogy ha a katolikus fél és a gyermekek *eltérítésének veszélye* fennáll, akkor a másvallásúval való házasságkötés *isteni jog* alapján tilos. Míg tehát ez a veszély fennforog, addig az isteni jog alapján tiltó akadály alól felmentés nem lehetséges; mihielyt ez a veszély elháríttatott, az isteni tilalom többé nem áll fenn; de akkor is fennmarad az *egyházi jog* alapján tiltó akadály, amely alól nyerhető *felmentés feltételei*: 1. a katolikus fél részéről fennforogó súlyos ok; 2. két *biztosíték*: az egyiket a nem-katolikus fél nyújtja, hogy t. i. *nem fogja a kath. felet* vallása szabad gyakorlásában *háborgatni*, a másikat

mindkét fél, hogy *összes gyermekeiket csak katolikusan fogják kereszteltetni és neveltetni*. Mindkét biztosíték oly formában adandó, hogy annak betöltésére *erkölcsi biztosságot* nyújtson, rendszerint tehát nemcsak mindkét biztosítékot írásban kell kívánni, hanem a gyermekek katolikus nevelésére vonatkozót oly formában, hogy az *államilag érvényesíthető* legyen.

Felmentés után is tilos, hogy a felek a *másvallású lelkész* mint olyan elé járuljanak és az ez ellen vétő a püspöknek fenntartott kiközösítés alá esik. Nagyon fontos okból a püspök megengedheti ugyan az esketést akkor is, ha biztosan tudja, hogy a felek e törvényt át fogják hágni vagy már áthágták, de ez az engedély a katolikus felet még nem mentesíti a kiközösítés alól, mely alól még feloldozást kell nyernie.

A vegyes házasságból származó *gyermekek vallására* vonatkozólag a magyar állami törvényhozás megengedi a szülőknek, hogy gyermekeik vallására vonatkozólag megegyezést kössenek, de ha ezt elmulasztják, akkor a törvény szabja meg a gyermek vallását: az 1894: 32. t.-c. értelmében különböző vallásfelekezethez tartozó házassulók házasságuk megkötése előtt kir. közjegyző, járásbíró, polgármester vagy főszolgabíró előtt a megállapított alakszerűségek mellett megegyezhetnek arra nézve, hogy gyermekeik valamennyien az atya vagy az anya vallását kövessék; ily megegyezés hiányában a gyermekek szülőik vallását nemök szerint követik. E szabály alól eltérésnek csak akkor van helye, ha a vegyes házasság az egyik fél vallásváltoztatása által egyvallásúak házasságává lesz: ez esetben — ha nem volt közöttük megegyezés, az áttérő szülő nemebeli 7 éven alóli gyermekek követvén az áttérő szülőt, most már az összes 7 éven alóli s ez-

után születendő gyermekek a szülők közös vallását követik; ha pedig volt megegyezés, azt most megváltoztathatják oly irányban, hogy az ezentúl születendő és a még 7 éven alóli gyermekek most már a szülők közös vallását kövessék. Hogy a hetedik életévét már túlhaladt gyermek is áttérhessen, ahhoz az árvaszék mint gyámhatóság engedélyét kell kikérni.

Ami a vegyes házasságkötés formáját illeti, a *plebánosnak kell a felektől azok házasságkötő nyilatkozatát kivennie*, eszerint a plebános szenvedő jelenléte a házasságkötés érvényéhez nem elégséges. De viszont a házassági beleegyezés kikérdezésén kívül az egyházi tvkv. minden szent szertartást eltilt, a püspököket azonban felhatalmazza arra, hogy nagyobb bajok elkerülése végett a szokásos egyházi szertartásokat, kivéve mindig a nászmisét, megengedhessék. A magyar püspökök éltek is e felhatalmazással, úgyhogy *házánkban a felmentéssel kötött vegyes házasságot a plebános az összeadásnál szokásos áldással megáldhatja*, felmentés nélkül ellenben vegyes házasság kath. pap előtt nem köthető, a csak polgárilag vagy más vallású lelkész előtt kötött vegyes házasság az egyházi tvkv. életbelépte: 1918 május 19. óta érvénytelen.¹ A másvallású lelkész előtt házasságot kötő katolikus, valamint az a katolikus, aki gyermekének más vallásban nevelésére köt szerződést, vagy azt másvallású lelkész által keresztelteti vagy más vallásban nevelteti, a püspöknek fenntartott kiközösítés alá esik.

A csak polgárilag vagy másvallású lelkész előtt ér-

¹ A másvallású lelkész előtt kötött vegyes házasság a würzburgi egyházmegyében legújabbán a szószékről kihirdetetik, hozzátéve, hogy az Isten és a lelkiismeret előtt érvénytelen.

vénytelenül kötött vegyes házasságok gyökerében való törvényesítésére azonban a szentségi fegyelem bizottsága a megyéspüspököknek felhatalmazást ad.

14. §. A felekezetenélküliség.

Oly házasságkötésnél, melyben az egyik fél vagy megtagadta a kath. hitet, habár más felekezetbe nem lépett be, vagy az Egyház által kárhozottatott társulat tagja, a plebános csak a püspök megkérdezése után működhetik közre, aki, ha úgy véli, hogy a gyermekek kath. neveléséről eléggé gondoskodva van, súlyos okból megengedheti a plebános közreműködését. Eszerint úgy a *felekezetenélküliekkel*, mint a *tiltott társulatok* tagjaival szemben az eljárás ugyanaz, mint a vegyes házasságnál: ha a *gyermekek kath. nevelése* biztosítva van, e biztosíték alapján kell a püspöktől engedélyt kérni s ez esetben a plebános a házasságkötésnél épúgy működik közre, mint a vegyes házasságnál; e biztosíték hiányában a házasságkötésre engedély nem adható.

Hazánkban az 1895:43 t.-c. szerint a házasulandók, kiknek egyike felekezetenélküli, házasságuk megkötése előtt a megállapított alakszerűségek mellett megegyezhetnek abban, hogy gyermekeik valamennyien az általuk megjelölt vallást kövessék, ily megegyezés hiányában a felekezetenélküli szülő jogosítva van megállapítani, hogy a nemebeli gyermekei mely vallásban nevelendők; ha az illető szülő nem határoz, az összes gyermekek a másik szülő vallását követik. Az oly házasság, melyben mindkét fél kath., de az egyik titkos társaság tagja, természetesen nem tekinthető vegyes házasságnak s az abból származó gyermekek a szülők közös vallását követik.

15. §. A nyilvános bűnösség.

A házasság az élők szentsége lévén, annak méltó vételéhez a kegyelem állapota kívántatik, azért a házasulók házasságkötés előtt meg kell gyónják bűneiket. Mindazonáltal titkos bűnösök, ha megtagadják is a szent gyónáshoz járulást, a házasságkötéstől el nem tilthatók. *A nyilvános bűnösök és egyházi fenytték alatt állók házasságát azonban a plebános csak úgy áldhatja meg, ha előbb feloldozást nyertek, illetőleg az Egyházzal kibéültek: ha tehát ezt megtagadják, a püspöktől kell utasítást kérni, de ha erre nincs idő, az egyházi tvkv. súlyos okból megengedi a plebános közreműködését, mely azonban ez esetben csak a házasságkötő nyilatkozat kikérdezésére szorítkozhatik, minden szent szertartás mellőzésével.*

IV. A BONTÓ AKADÁLYOK.

16. §. A korhiány.

A házasságkötés érvényéhez az értelem használatát az isteni, a testi egyesülés végrehajtására való aktuális képességet a tételes egyházjog követeli: az egyházi tvkv. kimondja hogy *férfi* betöltött 16, *nő* 14-ik éve előtt érvényes házasságot nem köthet; a betöltött 16-ik illetve 14-ik év képezi az érvényes házasságkötés kellékét, mely alól természetesen megmarad a pápa felmentési joga, feltéve hogy az *értelmi fejlettség* megvan, mert ennek, mint *isteni jogon alapuló kelléknek* hiánya alól felmentés nem lehetséges.

17. §. A nősztehetetlenség.

Az egyházi tvkv. 1068. kán. kimondja:

A megelőző örökös nősztehetetlenség, akár a férfi, akár a nő részéről, akár tudva a másik által, akár nem, akár feltétlen, akár viszonylagos, a természetjog alapján felbontja a házasságot.

A nősztehetetlenség oly hiányosság, melynek folytán a *nemzésre alkalmas testi egyesülés megengedett módon való végrehajtása* lehetetlen. Nősztehetetlenség alapján indított házassági perben mindkét felet *orvosi vizsgálat* alá kell vetni és pedig a férfi vizsgálatával két orvos, a

nő vizsgálatával két szülésznő bizandó meg, hacsak a nő nem akar inkább két orvos által megvizsgáltatni, vagy a püspök ezt szükségesnek találja; a nő vizsgálata egy a bíró által megbízott tisztos idős nő jelenlétében történik. A vizsgálatot az orvosok vagy szülésznők külön-külön végzik s arról külön jelentést tesznek, a szülésznők jelentését a bíró, ha szükségesnek látja, orvosilag felülvizsgáltatja. A vizsgálatról tett jelentés után az orvosok, a szülésznők és az idős nő a házasságvédő által szövegezett kérdésekre a bíró által külön-külön eskü alatt kihallgatandók. Ha az orvosi vizsgálat a házasságkötést megelőző s életveszélyes műtét nélkül el nem hárítható, akár feltétlen, akár viszonylagos nősztetetlenséget *látható jelekből nyilvánvalónak* bizonyítja, a házasság minden további nélkül *érvénytelennek* mondanandó ki, hacsak *erkölcsileg bizonyosnak* állítja, akkor megkívántatik *a felek esküvel erősített vallomása*, melyet *hét, a felek szavahihetőségét bizonyító tanu* esküvel erősített vallomása kell támogatasson. Ha a nősztetetlenség nem, de a házasság el nem hálása bebizonyított, az iratok *az el nem hált házasság pápai engedéllyel való felbontása* végett a szentségi fegyelem bizottságához teendők át.

18. §. A fennálló házassági kötelék.

Az egyházi tvkv. 1069. kán. kimondja:

Érvénytelenül kísérli meg a házasságkötést, aki egy előbbi, habár végre nem hajtott házasság köteléke által kötve van; fenntartatván a hit kiváltsága.

A bontó akadály fennforgásához szükséges: 1.) hogy *az előbbi házasság érvényes* legyen, ha tehát az bármi

okból érvénytelen, akkor csak annyiban képezi egy újabb házasságkötés akadályát, amennyiben a másik fél egyenesági 1. és 2. fokú rokonaival szemben a köztisztesség akadályát állapítja meg; 2) hogy *az előbbi házasság köteléke még fennálljon*, ha tehát az felbontatott, akkor az akadály megszűnik: felbontja pedig a keresztények végrehajtott házasságát a halál, végre nem hajtott házasságát ünnepélyes szerzetesi fogadalom vagy pápai felmentés, nem keresztények házasságát az ú. n. páli-kiváltság. Mindezek a házasság felbontásáról szóló szakaszban fognak tárgyalatni.

A kánon 2. §. azonban hozzáteszi:

Habár az előbbi házasság bármi okból érvénytelen vagy felbontatott, nem szabad azért más házasságot kötni, mielőtt az előbbi érvénytelensége vagy felbontása törvényesen bebizonyított.

Az új házasságkötés megengedettségéhez tehát szükséges: vagy az illetékes egyházi bíróság által az előbbi házasság érvénytelenségét kimondó bírói ítélet, vagy az elhunyt házastárs halottlevele, vagy az illetékes egyházi bíróság által kimondott holtányilvánítás, vagy az előbbi házastárs ünnepélyes szerzetesi fogadalmáról szóló tanúsítvány, vagy a végre nem hajtott házasságot felbontó pápai engedély, vagy a páli-kiváltság alapján új házasságkötésre adott püspöki engedély.

A fennálló házassági kötelék akadályá ellenére érvénytelenül kötött második házasság a *kettős házasság* bűntettét állapítja meg.

19. §. A valláskülönbség.

Az egyházi tvkv. 1070. kán. kimondja:

Semmis a nem-keresztelt személy által a kath. egyházban keresztelt vagy abba az eretnekségből vagy szakadárságból megtért személlyel kötött házasság.

Az új egyházi tvkv. életbelépte óta tehát a valláskülönbség csak a *katholikus és nem keresztény* egyének közt képez akadályt: protestánsok és görögkeletiek 1918. május 19-óta zsidóval, mohamedánnal vagy pogánnyal kötött házassága érvényes.

A egyes házasságokra vonatkozó előírások a valláskülönbség akadályával terhelt házasságokra is alkalmazandók. Ennélfogva: 1. ha a valláskülönbségből származó *hitveszély* fennforog, a házasságot maga az *isteni törvény* tiltja, mely alól felmentés nem lehetséges; 2. ha a nem keresztény fél *biztosítékot* nyújt, hogy kath. házastársát hitében nem fogja háborgatni, mindkét fél pedig az összes gyermekek kath. keresztelése és nevelésére, akkor igaz és súlyos okból a pápa, illetőleg a szent Officium felhatalmazása alapján, valamint casus perplexus esetén a megyéspüspök, halálveszedelem esetén az eskető pap a valláskülönbség akadályát alól *felmentést* adhat. A biztosítékok rendszerint írásban kívántatnak, rendkívüli esetben azonban a biztosítékok betöltésére vonatkozó erkölcsi bizonyossággal is meg lehet elégedni; 3. a kath. fél köteles a nem keresztény fél megtérítésére okosan törekedni; 4. nem szabad sem az egyházi házasságkötés előtt, sem utána a házasságkötő nyilatkozatot a nem keresztény felekezet lelkésze mint olyan előtt is nyilvánítani, szabad ellenben, ha a nem keresztény lelkész csak mint állami közeg szerepel. Nagyon súlyos okból

s a botrány elhárítása mellett a püspök az esketést akkor is megengedheti, ha tudja, hogy a felek e törvényt át fogják hágni vagy már áthágták; 5. a lelkipásztorok amennyire tudják, tartsák vissza a híveket a nem keresztényekkel kötendő házasságtól, ha nem tudják megakadályozni, legalább arra törekedjenek, hogy a házasság ne az isteni és egyházi törvény ellenére köttessék s gondosan őrködjenek, hogy a házasság a tett ígéreteket hiven betöltsék; 6. a házasságkötésnél való közreműködésre vonatkozólag a házasságkötő nyilatkozatot a papnak kell a felektől kivennie, de minden szent szertartás tiltva van, ha azonban e tilalomból előreláthatólag nagyobb bajok származnának, a püspök a szokásos egyházi szertartásokat is megengedheti, kivéve a nászmisét.

20. §. A büntény.

Az egyházi tvkv. 1075. kán. szerint:

Nem köthetnek érvényesen házasságot: 1. Akik ugyanazon törvényes házasság tartama alatt egymással befejezett házasságtörést követtek el és kölcsönösen egymásnak házasságkötésre irányuló ígéretet tettek, vagy épen, habár csak polgári kötés által is, házasságkötést kíséreltek. 2. Akik hasonlóképen ugyanazon törvényes házasság tartama alatt egymással befejezett házasságtörést követtek el s egyikőjük hitvesgyilkosságot követett el. 3. Akik kölcsönös fizikai vagy erkölcsi erővel házasságtörés nélkül is, a házastárs halálát okozták.

A kánon értelmében tehát a következő négy büntény képez a büntársak közt bontó akadályt:

1. házasságtörés, házassági ígérettel kapcsolatban;
2. házasságtörés, kettős házassággal halmazatban;

3. házasságtörés, hitvesgyilkossággal halmazatban;
4. hitvesgyilkosság.

I. Az első esetben az akadály fennforgásához: 1. Befejezett és tudatos *házasságtörés*; 2. az kívántatik, hogy a házasságtörők a házastárs halála esetére egymásnak kölcsönösen *házasságot ígértek*.

Házasságtörésről azonban csak érvényes házasság esetén lehet szó, ha tehát a házasság nem volt érvényes, akkor nincs házasságtörés, következőleg az akadály nem forog fenn. Az akadályt csak befejezett házasságtörés állapítja meg, nem pedig más bevégzett fajtalanság, sem pedig házasságtörés kísérlete. A házasságkötésnek mindkét részről tudatosnak kell lennie, azaz mindegyiknek tudniok kell, hogy egyikőjük házas.

Az ígéretnek kölcsönösen adott és elfogadottnak kell lennie s arra irányulnia, hogy a házastárs halála után házasságot fognak kötni. Hogy a házasságtörés előzte-e meg a házassági ígéretet vagy fordítva, az közömbös, de az ígéretnek ugyanazon házasság tartama alatt kell adatnia, amelyet házasságtöréssel beszenyeztek. Ha tehát János Máriával fennálló házassága alatt Bertával házasságtörést követett el, de nem ígért neki házasságot, azután Mária halála után Erzsébetet vette nőül s e házasság tartama alatt ígért Bertának házasságot, de vele újabb házasságtörést nem követett el, akkor Erzsébet halála után János és Berta közt nincs akadály.

II. A második esetben a *házasságtörés kettős házassággal* van halmazatban. E második érvénytelen házasság akár katolikus pap, akár másvallású lelkész, akár polgári anyakönyvvezető előtt kötöttetett, megállapítja az akadályt, egyszerű vadházasság azonban nem. Ha az első házasság nem volt érvényes, akkor nem lévén házasság-

törés, az akadály nem forog fenn; mindazonáltal, ha a felek a házasságot még érvényesen fennállónak tartották, akkor a második házasságkötésnél nem lehetvén gazi házasságkötő szándékuk, az ez okból lesz érvénytelen. Ellenkezőleg, ha legalább az egyik fél menthető tévedésből azt hitte, hogy az első házasság már nem áll fenn, akkor az általa, bár érvénytelenül, de jóhiszemben kötött második házasság az akadályt nem állapítja meg; e jóhiszeműséget azonban bizonyítani kell: nem-katolikus félnél azt az első házasságot felbontó polgári bírói ítélet is bizonyíthatja.

III. A harmadik esetben az akadály fennforgásához kívánatik, hogy a *házasságtörők* egyike, akár saját, akár a másik fél házastársát, akár a másik fél tudtával és beleegyezésével, akár tudta nélkül s akarata ellenére, azzal a szándékkal, hogy annak halála után büntársával házasságot kössön, *megölte*. Nem áll tehát elő az akadály:

1. Ha a házasság nem lévén érvényes, nincs házasságtörés; 2. ha legalább az egyik fél nem tudta, hogy házasságtörést követ el; 3. ha az ölést nem házasságkötési szándékkal követte el; 4. ha az ölési kísérletet ugyan ezzel a szándékkal követte el, de a halál nem az ölési kísérlet következtében állott be; 5. ha az a fél, aki az ölést elkövette, s tettekövetésekor nem volt megkeresztelve. Az akadály u. i. csak egyházi jogon alapulván, nemkeresztényekre nem vonatkozik.

IV. A negyedik esetben az akadály azok közt áll elő, akik az egyik fél törvényes házastársának *megölésében* mint társtettes, felbújtó vagy bűnsegéd *részesek*, ha legalább az egyik, és pedig a keresztény fél, az ölésben abból a célból vett részt, hogy azután a másikkal házasságot kössön.

Az egyházi tvkv. a házassági ígérettel vagy kettős házassággal kapcsolatos házasságtörést a kisebbfokú akadályok közé sorolja, az alól való felmentésre tehát a püspökök a szentségi fegyelem bizottságától felhatalmazást nyernek; a hitvesgyilkosság a nagyobbfokú akadályok közé soroltatik, a halálveszedelem vagy casus perplexus esetén adható felmentésből azonban ez sincs kivéve.

Hitvesgyilkossággal kapcsolatos házasságtörés akadályaként a házasság érvényét a gyilkosságban nem részes fél megtámadhatja; a többi esetekben, minthogy mindketten okai az akadálnak, a feleket kereseti jog nem illeti, a szentszéki ügyész ellenben feljelentés alapján hivatalból köteles eljárni.

21. §. Az egyházi rend.

Az egyházi tvkv. 1072. kán. értelmében.

Érvénytelenül kísérlik meg a házasságkötést a szent rendekben levő klerikusok.

A subdiakonátus és diakonátus alól halálveszedelem esetén a püspök, illetőleg a plébános vagy az eskető pap is, a presbiterátus alól azonban csak a pápa adhat felmentést. Az érvényes szentelés után, bár csak polgári házasságot is kötni merészeli subdiákonus, valamint az is, aki ilyenrel bár csak polgári házasságot is kötni merészeli, az Apostoli Széknek fenntartott kiközösítés alá esik.

22. §. Az ünnepélyes fogadalom.

A fogadalom isteni jog alapján csak tiltó akadály, bontóvá az egyház törvénye teszi, mely ilyen hatállyal csak az ünnepélyes fogadalmat ruházta fel, ami alól

a pápa természetesen felmenthet. Hogy mi teszi a fogadalmat oly ünnepélyessé, hogy az bontó akadályt képezzen, VIII. Bonifác állapította meg: az a fogadalom mondanó ünnepélyesnek, mely a szent rendek felvétele, vagy valamely, az apostoli szék által jóváhagyott szerzetesrendben kifejezetten vagy hallgatólag tett fogadalom által tétetett ünnepélyessé. XIII. Gergely azonban a Jézus társaságában tett egyszerű fogadalmat is bontó akadálynak nyilvánítja. Ezt a jogot igtatja törvénybe az egyházi tvkv.

1073. KÁNON.

Érvénytelenül kísérlik meg a házasságkötést a szerzetesek, akik ünnepélyes fogadalmat tettek, vagy oly egyszerű fogadalmat, mely az Apostoli Szék különös előírása által házasságérvénytelenítő hatállyal van felruházva.

Amikor a pápa ünnepélyes fogadalom alól felmentést ad, ezzel a fogadalom alól felmentett megszűnt szerzetes lenni. Ugyanígy, ha halálveszedelem esetén a püspök vagy az eskető pap adta a felmentést.

Ünnepélyes fogadalmat tett szerzetesek és apácák, akik — valamint azok is, akik ilyenekkel — bárha csak polgári házasságot is kötni merészelnék, az apostoli székek fenntartott kiközösítés alá esnek.

23. §. A nőrablás.

A nőrablás a *kényszer* egy neme: érvénytelenné teszi a házasságot, melyet a nő nem szabad akaratból kötött; ha szabadságát visszakapva beleegyezett: a házasság érvényes lesz. Minthogy azonban mindaddig, míg a nő a rabló hatalmában van, kétséges, vajjon beleegyezését szabad akaratból adta-e; a tridenti zsinat kimondja, hogy

a rabló és az elrabolt nő közt mindaddig, míg a rabló hatalmában marad, házasság nem jöhet létre, hanem csak, ha a rablótól elválasztva, biztos és szabad helyre helyezve egyezik bele a házasságba. A kényszer más neménél ez az elválasztás nem kívántatik, mihelyt az eredetileg kényszerített fél, aki nemcsak a nő, hanem a férfi is lehet, szabad akaratból beleegyezik a házasságba, az akadály megszűnt; nőrablás esetén, ha a nő utóbb szabad akaratból beleegyezik is a házasságba, az akadály mindaddig fennáll, míg a nő a rablótól elválasztva, biztos és szabad helyre nem helyeztetett; a tridenti zsinat tehát a nőrablást önálló akadállyá tette, amit az új egyházi tvkv. még inkább kidomborít azáltal, hogy a kényszert nem az akadályok közt, hanem a házassági beleegyezésről szóló szakaszban tárgyalja, míg a nőrablást az akadályok közt:

1074. KÁNON.

1. §. *A rabló férfi és a házasságkötés céljából elrabolt nő közt, míg az a rabló hatalmában marad, házasság nem jöhet létre.*

2. §. *Ha az elrabolt nő a rablótól elválasztva, biztos és szabad helyre helyezve, beleegyezik a házasságba, az akadály megszűnt.*

3. §. *Ami a házasság érvénytelenségét illeti, az elrablással egyenlőnek véték a nő erőszakos letartóztatása, amikor i. i. a férfi a nőt azon a helyen, ahol az tartózkodik, vagy ahová szabadon jött, házasságkötés céljából erőszakkal visszatartja.*

A kánon értelmében tehát az akadály fennforgásához nem kívántatik a szó szoros értelmében vett elrablás, azaz a nőnek egy helyről más helyre való erőszakos elvi-

tele, hanem csak a személyes szabadságtól való megfosztása, ami egyhelyben is történhetik *elzárás* által.

Az elrablás vagy letartóztatásnak azonban *erőszakosnak* kell lennie; ha tehát a nő abba előzetesen beleegyezett, a nőrablás esete nem forog fenn, kivéve, ha a nő csak elrablásába, de nem a házasságkötésbe egyezett bele, ami szülői hatalom alatt álló, kiskorú leánynál vélelmezhető.

Mint hogy a nő személyére vonatkozólag a kánon semmiféle megkülönböztetést nem állít fel, lehetséges, hogy valaki *saját jegyesét* rabolja el, s ez esetben a házasság addig nem jöhet létre, míg az elrabolt menyasszony vőlegényétől elválasztva biztos és szabad helyre nem helyeztetett.

Az erőszaknak maga a nő ellen kell irányulnia, ha tehát az úgy az elrablásba, mint a házasságkötésbe beleegyezett, a szülők akarata ellen történt *megszöktetés* nem képezi a nőrablás akadályát.

Az akadály akkor szűnik meg, ha a nő a rablótól elválasztva, biztos és szabad helyre helyezve, a házasságba beleegyezik. E *megelőző elválasztás* alól, ha a nő valóban szabad akaratból adott beleegyezése bármi módon bizonyítva van, a *felmentés* lehetséges, mely azonban az *apostoli széknek* van fenntartva. *Halálveszedelem* vagy *casus perplexus* esetén az eskető pap a nőrablás alól is felmenthet, rendes körülmények közt azonban a más akadályok alól való felmentésre adott felhatalmazás *záradéka* mindig kiköti: *feltéve, hogy a nő házasságkötés céljából el nem raboltatott*, vagy ha elraboltatott, már nincs a rabló hatalmában; e körülmény elhallgatása tehát a más akadály alól való felmentést érvénytelenné teszi.

24. §. A vérrokonság.

Az egyházi tvkv. a vérrokonság akadályát az 1076. kánonban szabályozza:

1. §. *A vérrokonság egyenes ágában a házassági érvénytelen minden, úgy törvényes, mint természetes felmenő és lemenő közt.*

2. §. *Az oldalágban érvénytelen a harmadik fokig bezárólag, de úgy hogy a házassági akadály csak annyi-szor sokszorozódik, ahányszor a közös törzs sokszorozódik.*

3. §. *Sohase engedtések meg a házasság, ha kétely forog fenn, vajjon a felek nem egyenesági vagy elsőfokú oldalági rokonok-e.*

A kánont kiegészíti a 96. kánon.

1. §. *A vérrokonság ágak és fokok szerint számíttatik.*

2. §. *Egyenes ágban annyi fok, ahány nemzés, azaz ahány személy a törzset leszámítva.*

3. §. *Oldalágban, ha mindkét oldal egyenlő, annyi fok, ahány nemzés az egyik oldalon: ha a két oldal nem egyenlő, annyi fok, ahány nemzés a hosszabb oldalon.*

A tvkv. tehát nem mondja ugyan meg, hogy mely fokig tekinti a vérrokonságot *isteni jogon* alapuló, tehát úgy keresztények, mint nemkeresztényekre vonatkozó akadálnak, azonban a felmentésnek még kétes esetben is tiltott voltából következik, hogy az *egyenes ágban végtelenig, oldalágban első fokig*, ha tehát ily fokban rokon nemkeresztény házások megkeresztelkedni óhajtanak, keresztség előtt elválasztandók.

Az egyházi jogon alapuló, tehát minden keresztényre vonatkozó *oldalági rokonság* akadályát a tvkv. a *harmadik fokig* tartja fenn, úgy hogy ha a felek egyike a közös

törzstől negyedik fokban áll, akkor is házasságot köthetnek, ha a másik a törzshöz első fokon áll.

Többszörös akadály a kánon értelmében csak akkor forog fenn, ha a két házasulandó családfáin *több közös törzstől* való leszármazás mutatható ki.

A harmadfokú rokonság alól igaz és észszerű okból való *felmentésre* a püspökök a *szentségi fegyelem bizottságától* kapnak felhatalmazást; a másodfokú alól csak súlyos és sürgős okból, ha veszély van a késlekedésben és a házasságkötés nem halasztható addigra, míg a felmentés az apostoli Széktől megérkezik és botrány nem származik belőle. A felmentés iránti kérvényben mindig fel kell tüntetni, hogy a rokonság törvényes házasságból vagy házasságon kívüli közösülésből, atyai vagy anyai ágról származik-e, hányadik fokú, egyszerű vagy többszörös-e. Ennek feltüntetésére össze kell állítani hiteles anyakönyvi adatok — törvénytelen származás esetén szavahihető tanuvallomások alapján — úgy a vőlegény, mint a menyasszony családfáját felmenőleg harmadizig s az így megtalált közös törzstől — többszörös rokonság esetén a közös törzsektől — való leszármazásukat. A vérrokonság természeténél fogva nyilvános akadály lévén, annak alapján a házasság érvényét hivatalból kell megtámadni; a *III. fokú rokonság* alapján érvénytelen házasságot a püspök a szentségi fegyelem bizottságától nyert felhatalmazás alapján gyökerében törvényesítheti.

25. §. A sógorság.

Az egyházi tvkv. 97. kán. szerint:

1. §. Sógorság az akár végrehajtott, akár végre nem hajtott érvényes házasságból származik.

2. §. Csak a férj és a nő vérrokonai, valamint a nő és a férj vérrokonai közt áll fenn.

3. §. Úgy számítatik, hogy akik a férj vérrokonai, ugyanoly ágba és fokon sógorai a nőnek és viszont.

Az 1077. kán. szerint pedig:

1. §. A sógorság az egyenes ágba minden fokon felbontja a házasságot; oldalágban a második fokig bezárólag.

2. §. A sógorság akadály a sokszorozódik:

1. Valahányszor a vérrokonság akadály, melyből származik, sokszorozódik.

2. Ismétlen az elhunyt házastárs vérrokonával való házasság esetén.

A 97. kán. megváltoztatta a sógorság egyházjogi fogalmát, melynek alapját ezentúl nem mint eddig, a testi egyesülés, hanem az érvényes házasságkötés képezi: a házasságonkívüli, vagy érvénytelen házasságban végrehajtott közösülésből többé sógorság nem származik, ellenben az érvényesen kötött, de végre nem hajtott házasságból származó akadály is a sógorság fogalma alá tartozik. Az így felfogott sógorság azután bontó akadály egyenes ágon végtelenig, oldalágon a második fokig, a fokokat a rokonság szerint számítva ki milyen fokban rokona valakinek, oly fokban sógora az illető házastársának, de csakis az egyik házastárs és a másik házastárs rokonai közt jön létre sógorság: az egyik házastárs rokonai és a másik házastárs rokonai egymás közt nem sógorok.

A sógorság akadály minden fokon csak egyházi jogon alapul, ennél fogva egyrészt nemkeresztényekre nem vonatkozik, másrészt keresztények is alóla felmentést nyerhetnek. Tényleg azonban egyenesági elsőfokú tör-

vényes sógorság alól felmentés nem adatik: ez, ha a sógorság alapját képező házasság végrehajtatott, még a püspök által halálos ágyon adható felmentések közül is kivéttik.

A *másodfokú oldalági sógorság* a kisebbfokú akadályok közé tartozik; a szentségi fegyelem bizottságától nyert felhatalmazás alapján a püspökök az *elsőfokú oldalági sógorság* alól is felmenthetnek súlyos és sürgős okból, ha veszély van a késlekedésben s a házasságkötés nem halasztható addigra, míg a felmentés az apostoli Széktől megérkeznék.

Az érvényes házasságból származó sógorság természeténél fogva nyilvános s okmánnyal bizonyítható akadály lévén, annak alapján a házasság érvényét *hivatalból* kell megtámadni s az érvénytelenséget a püspök *sommás úton* is kimondhatja. Minthogy azonban ez akadályra vonatkozólag az egyházi tvkv. nevezetes változást eszközölt, az akadály elbírálásánál döntő körülmény, hogy a házasság *1918 pünkösdi vasárnapja* előtt vagy után kötött-e? Előbbi esetben az érvényes vagy bár érvénytelen, de egyházilag kötött és végrehajtott házasságból származó sógorság a negyedik, házasságon kívüli közösülésből származó sógorság a második fokig képezett akadályt, a végre nem hajtott házasságból sógorság nem származott, — utóbbi esetben az érvényes, akár végrehajtott, akár végre nem hajtott házasságból származó sógorság a második fokig akadály, a házasságon kívüli vagy érvénytelen házasságban végrehajtott közösülésből sógorság nem származik.

26. §. A köztisztesség.

Az egyházi tvkv. életbeléptéig az érvényesen s feltétlenül kötött eljegyzésből az első, a végre nem hajtott, akár érvényes, akár érvénytelen házasságból a negyedik fokig terjedő köztisztességi akadály származott. Az egyházi tvkv. a sógorság fogalmát megváltoztatván, ezzel szükségkép megváltozott a köztisztesség akadályai is: a tvkv. ugyanis a sógorságot nem a testi egyesülésből, hanem az *érvényes házasságkötésből* származtatván, abból testi egyesülés nélkül is nem a köztisztesség, hanem a *sógorság* akadályai származik; viszont az *érvénytelen házasságból*, ha elháltak is, nem a sógorság, hanem a *köztisztesség* akadályai származik. Az eljegyzésből származó akadályt a tvkv. eltörölte. Törvénytelen sógorság a tvkv. szerint nem létezik, minthogy azonban mégis csak sérti az erkölcsi érzéket, hogy olyanok léphessenek egymással házasságra, akiknek egyike a másiknak egyenes ágbeli vérrokonával nemi viszonyt folytatott, azért a törvénytelen sógorság helyett a tvkv. felállítja a *vadházasságból* származó köztisztesség akadályát:

1078. KÁNON.

A köztisztesség akadályai származik az akár végre hajtott, akár végre nem hajtott érvénytelen házasságból és a nyilvános vagy köztudomású vadházasságból s felbontja a házasságot az egyenes ág első és második fokában a férfi és a nő vérrokonai közt és viszont.

Az így fogalmazott akadály azonban csak szűkebb mértékben pótolja az eltörölt törvénytelen sógorság akadályát, mert az akadály fennforgásához nyilvános vagy köztudomású vadházasságot kíván s az abból származó

akadályt is csak az egyenes ágra alkalmazza: a bírói gyakorlat a kánon e talán túlszabadelvű engedményét esetleg korrigálhatja, ha — a vadházasság fogalma törvényesen nem lévén meghatározva — a nyilvános vagy köztudomású nemi viszonyt *egy fedél alatt lakás* nélkül is a vadházassággal venné egyenlőnek; volt ágyasának testvérével azonban még nyilvános és köztudomású vadházasság esetén is bárki akadálytalanul házasságot köthet.

Az akadály csak *egyházi jogon* alapulván, nemkeresztenyekre nem vonatkozik s a valláskülönbség alól adott felmentésben a köztisztesség akadályá alól való felmentés bennfoglaltatik. A második fokban az akadály a kisebbfokú akadályok közé tartozik, a püspökök felhatalmazásaiban az első fok alól való felmentés is bennfoglaltatik, ha nem lehet kétség az iránt, hogy egyik a másiknak nem gyermeke.

Köztisztesség akadályá alapján a házasság érvényét az a fél, aki a másíknak vérrokonával érvénytelen házasságban vagy vadházasságban élt, minthogy ő az oka az akadálnak, nem támadhatja meg; köztudomású vadházasságból származó köztisztesség alapján a házasság érvényét hivatalból kell megtámadni; érvénytelen házasságból származó köztisztesség a sógorság látszatával bír, melynek alapján a házasság érvényét hivatalból kell megtámadni, a per folyamán kiderült tényállás alapján azután az ügyésznek keresetét módosítania kell s a házasság érvénytelensége nem sógorság, hanem köztisztesség alapján lesz kimondandó. Igen érdekes s a tvkv. által egyáltalán meg nem oldott, a magyarázók által fel sem vetett kérdés, vajjon a köztisztesség alapján érvénytelen második házasság akadályá lesz-e az első érvénytelen házasság törvényesítésének?

27. §. A lelki rokonság.

Az egyházi tvkv. 1079. kán. szerint:

Csak az a lelki rokonság érvényteleníti a házasságot, melyről a 768. kánonban van szó.

A 768. kán. szerint pedig:

A keresztségből a keresztelő és a keresztszülő csak a megkeresztelttel lépnek lelki rokonságba.

A bérmlásból származó lelki rokonság tehát többé nem képez házassági akadályt; a keresztelő vagy keresztszülő és a megkeresztelt szülei közt pedig nem támad lelki rokonság. Fenntartatik a lelki rokonság mint bontó akadály: 1. a megkeresztelt és a keresztelő, 2. a megkeresztelt és a keresztszülő közt. Az elsőnek gyakorlati jelentősége csak abban az esetben van, ha a keresztelést szükségből másnemű világi keresztény végezte. A második esetben megjegyzendő: 1. hogy ha a szükségből keresztszülő nélkül végzett keresztelés szertartásainak pótlásánál keresztszülő vétetik is, ebből lelki rokonság nem támad; 2. hogy a feltételesen ismételt keresztelestől lelki rokonság csak akkor támad, ha mindkét ízben ugyanaz volt a keresztszülő.

Az akadály létrejöttéhez a keresztszülői viszony létrejötte szükséges, a 765. kán. értelmében pedig ahhoz, hogy valaki keresztszülő legyen, szükséges: 1. hogy meg legyen kereszteleve, értelmének használatát elérte s szándéka legyen a keresztszülői tisztséget viselni; 2. ne tartozzék eretnek vagy szakadár felekezethez, ne legyen ítéletileg kiközösített, becsstelen vagy az egyházi jogi cselekményekből kizárva, ne legyen lefokozott egyházi; 3. ne legyen a keresztelendő szülője vagy házastársa; 4. maga a keresztelendő vagy szülői vagy gyámja, vagy

a keresztelő által jelöltessék ki; 5. a keresztelendőt keresztelés közben személyesen vagy megbízott által tényleg tartsa vagy érintse, vagy a keresztelő kezeiből rögtön átvegye. Ha tehát a keresztszülő gyanánt szereplő e kellékeknek nem felel meg, úgy lelki rokonság nem jött létre, következésképp házassági akadály nem forog fenn. Ha ellenben a plebános a 766. kán. ellenére olyanokat fogadott el keresztszülőkkül, akik: 1. tizenegyedik életévüket még nem töltötték be; 2. köztudomású bűntény miatt bár nem ítéletileg kiközösítettek, becstelenek vagy az egyházjogi cselekményekből kizártak, interdikáltak vagy máskülönben nyilvános bűnösök vagy tényleg becstelenek; 3. a hit elemeiben járatlanok; 4. szerzetesrend ujoncai vagy fogadalmasai; 5. felszentelt papok, vagy a 764. kán. ellenére több mint egy keresztyát vagy keresztyányt fogadott el, a bontó akadályt képező lelki rokonság mindezekkel létrejön.

A lelki rokonság a *kisebbfokú akadályok* közé tartozik, a püspökök felhatalmazásaik alapján az alól felmenthetnek és a felmentés valamely körülmény elhallgatása vagy téves feltüntetése alapján nem támadható meg. Lelki rokonság alapján a házasság érvényét *hivatalból* kell megtámadni s az érvénytelenséget a püspök *sommás úton* is kimondhatja.

V. A HÁZASSÁGI BELEEGYEZÉS.

28. §. A házasságkötés lényege.

A házasságkötést a bontó akadállyal nem terhelt felek kölcsönös, valóban házasságkötésre irányuló szándékának az Egyház által előírt formában nyilvánítása eszközzi. A szándék nyilvánításának kötelező formáját azonban az Egyház csak a katolikusokra, az egyházi jogon alapuló akadályokat csak keresztényekre nézve írja elő; ellenben isteni jogon alapuló bontó akadályok (nősztehetetlenség, fennálló házassági kötelék, egyenesági és elsőfokú oldalági vérrokonság) hiánya, valamint a *valóban házasságkötésre irányuló kölcsönös szándék érthető nyilvánítása* minden házasságkötés érvényéhez egyaránt szükséges. Szükséges tehát: 1. hogy mindkét fél tudja, hogy mi a házasság lényege; 2. hogy szándéka erre irányuljon; 3. hogy e szándékát érthető formában nyilvánítsa.

Nem köthetnek tehát érvényes házasságot: 1. örültek (kivéve világos pillanataikban), hülyék, 7 éven aluli gyermekek, teljesen részegek, önkívületben levők, alvók; 2. akinek szándéka nem komolyan házasságkötésre, hanem vagy a házasság lényegével ellenkező, tehát többférjű, többnejű, felbontható, a testi egyesülés jogát kizáró viszonyra, vagy csak látszólagos házasságkötésre irányult; 3. magukat megértetni még jelekkel sem képes siketnémák.

29. §. A tévedés.

Minthogy a házasságot a felek megegyezése teszi, melyet semmi emberi hatalom nem pótolhat, a *személyben vagy a személyazonosságára kiható tulajdonságban való tévedésnél* pedig épen ez a megegyezés hiányzik, ennél fogva addig, míg a tévedés tart, a házasság érvénytelen. A tévedés alól való felmentésről nem lehet szó, hanem ez a *megegyezés hiánya folytán érvénytelen házasság* csak úgy válhat érvényessé, ha az a fél, mely ebbe a házasságba nem egyezett bele, most már, hogy felismerte tévedését, beleegyezik, és pedig, ha a tévedés nyilvános volt, ez utólagos beleegyezésnyilvánításának az Egyház által előírt formában kell történnie, míg ha titkos volt, az hallgatólag is történhet.

30. §. A kényszer.

Az egyházi tvkv. az 1087. kánonban kimondja:

1. §. *Érvénytelen a kényszerből vagy kívülről jogtalanul okozott súlyos félelemből kötött házasság, melytől hogy valaki szabaduljon, házasságot kötni kényszerül.*

2. *Semmi más félelem, még ha az adott is okot a szerződésre, a házasság érvénytelenségét nem hozza magával.*

A házasságkötést érvénytelenítő félelemnek tehát: 1. súlyosnak; 2. kívülről okozottnak; 3. jogtalanul okozottnak; 4. a házasságkötésre kényszerítőnek kell lennie.

Hogy a félelem oly súlyos volt-e, hogy az a házasságkötést érvényteleníti, ennek megítélésénél tekin-

tetbe kell venni úgy a fenyegetés természetét, mint a megfélemlített és a megfélemlítő személyes tulajdonosságait.

A félelem s a házasságkötés közt *okozati összefüggésnek* kell lennie: a megfélemlítő szándékának a házasságkötésre kell irányulnia, a megfélemlítettnek a házasságkötésre kényszerítettnek kell magát éreznie; azért mindig meg kell vizsgálni: kinek mi haszna volt e házasságból? mit tett az állítólag kényszerített annak elhárítására s miként mutatta a házasságkötéssel szemben ellenkezését?

A félelemnek *jogtalanul* okozottnak kell lennie: természetesen az, hogy a szülő gyermekének javát akarta, nem teszi a házasságrakényszerítést jogossá, ellenben az illetékes egyházi bírói ítélet által házasságkötésre köteleztetés nem tekinthető jogtalan kényszernek.

A félelemnek *kívülről* okozottnak kell lennie: a saját lelkiismerete vagy képzelődése által okozott félelem, ha ez volt is egyedüli oka a házasságkötésnek, nem teszi azt érvénytelenné.

A kényszernek tehát oly fokúnak kell lennie, hogy az annak hatása alatt tett házasságkötő nyilatkozat nem tekinthető *szabadakaratból* adottnak, mert oly félelmet okozott, mely a *szilárd férfira* is hat, ezt pedig a bíró csak a *személyek és körülmények különbözősége szerint* ítélheti meg.

Ha a kényszerített fél a kényszer elmúltával utóbb beleegyezett a házasságba, akkor a másik félnek is meg kell újítani beleegyezését, aminek, ha a kényszer nyilvános volt, az Egyház által előírt formában kell történnie, ellenkező esetben hallgatagon is történhet. Maga a kényszerítő fél természetesen nem támadhatja meg a

házasságot; aki a házasság érvényét megtámadja, köteles a kényszerzt bizonyítani, ami leginkább tanuk által lehetséges: a kényszerítő tényeket, pl. fenyegetést, tettlelességet bizonyító szemtanu több hitelt érdemel, mint a szabad akarat mellett tanuskodó, kivéve, ha ezt is tényekkel bizonyítja, pl. hogy az állítólag kényszerített szemmelláthatóan vidáman nyilvánította beleegyezését, vagy aziránt, akihez állítólag kényszerítették, vonzalmának kétségtelen jelét adta.

31. §. Házasságkötés megbízott vagy tolmács által.

Krisztus a házasságot szentségi méltóságra emelve, nem változtatta meg a házasságkötés *szerződés* jellegét, az pedig kétségkívül *megbízott* által is köthető.

Az egyházi tvkv. szerint a *levél* útján való házasságkötés ki van zárva, mindkét félnek jelen kell lennie vagy saját, vagy *megbízottja* személyében. A megbízottak *személyére* vonatkozólag semmi különös képesítés nem kívántatik, de nem lehet mindkét félnek ugyanegy megbízottja.

A megbízásnak *írásban* kell adatnia s annak érvényéhez szükséges, hogy a megbízón kívül még vagy a megbízó helyi plebánosa vagy püspöke, vagy a plebánostól vagy püspöktől erre felhatalmazott pap vagy két más tanu aláírja. A megbízás hitelességét a megbízottnak a házasságkötési hely plébánosa előtt igazolnia kell. A megbízásnak azonban *egy bizonyos meghatározott személlyel* kötendő házasságra kell szólnia.

A kölcsönös beleegyezésnek a házasságkötés pillanatában kell fennállania, ha tehát a megbízó azt akkor már *visszavonta*, a házasság érvénytelen, dacára, hogy a meg-

bizott s a másik fél mitsem tudtak e visszavonásról, melyet a megbízónak bizonyítania kell.

A megbízott által való házasságkötésnél való közreműködéshez a plébánosnak *püspöki engedélyt* kell kérnie, ha erre nincs idő, ő maga bírálja el, hogy van-e igaz ok ilyen házasságkötésre. *Tolmács* használatára csak akkor van ok, ha az eskető pap nem érti a felek nyelvét, mert ha csak ők nem értik egymás nyelvét, de a pap mindkét nyelven ért, úgy a kölcsönös beleegyezésnyilvánítását maga a pap tolmácsolhatja.

Az 1894: XXXI. t.-c. a házasságkötéshez a házasulók *együttes* jelenlétét és a beleegyezés *személyes* kijelentését kívánja, tehát kizárja a házasság meghatalmazott általi megkötését, a *háború* alatt azonban az ellenség hatalmában levő hadifoglyok, túsok- és internáltaknak, valamint a harctéren vagy annak közelében katonai vagy polgári kórházban ápolat katonai egyéneknek az *igazságügyminiszter* megengedte, hogy a házasságkötésnél magukat meghatalmazott által képviseltessék.

32. §. Feltételes házasságkötés.

Az egyházi tvkv. négyféle feltételt különböztet meg: 1. a jövőben szükségkép bekövetkező vagy lehetetlen, vagy csúf, de a házasság lényegével nem ellenkező feltétel ki nem kötöttnek tekintendő; 2. a házasság lényegével ellenkező feltétel a házasságkötést érvénytelenné teszi; 3. a jövőre vonatkozó megengedett feltétel a házasság érvényét felfüggeszti; 4. ha a feltétel a multa vagy jelenre vonatkozik, a házasság érvényes vagy érvénytelen aszerint, hogy az, amit feltételül kikötöttek, létezik-e vagy sem.

A tvkv. nem követeli a feltételnek magában a házasságkötési cselekményben való kikötését, ha csak bebizonyítható, hogy az előbb kikötött feltételtől nem állottak el. A feltételben természetesen mindkét félnek kell megegyeznie, máskülönben nem lévén házassági megegyezés, házasság nem jöhet létre. Ha azonban az egyik fél a másik által kikötött feltételt nem fogadja el, s az mégis megteszi a házasságkötő nyilatkozatot, úgy a feltételtől elállottnak vélelmezendő.

A jövőben esetleg bekövetkező tisztességes feltétel tehát a házasság érvényét felfüggeszti, mihelyt a feltétel bekövetkezett, vagy a felek attól elállottak, a házasság érvényes, ha ellenben bebizonyul, hogy a feltétel többé be nem következhetik, a házasság érvénytelen.

A jövőben szükségkép bekövetkező vagy lehetetlen, vagy csúf, de a házasság lényegével nem ellenkező feltétel nem komolyan kikötöttnek vélelmezendő, kivéve, ha bebizonyítható, hogy legalább az egyik fél a házasságot valóban csakis e feltétel alatt akarta megkötni: ez esetben, ha a feltétel lehetetlen, a házasság érvénytelen; ha a feltétel a jövőben szükségkép bekövetkező vagy csúf, de a házasság lényegével nem ellenkező, a házasság érvénye a feltétel bekövetkeztéig függőben van. Ilyen csúf, de a házasság lényegével nem ellenkező feltétel a gyermekek más vallásban nevelése, mely tehát ki nem kötöttnek tekintendő; ha azonban az egyik fél a házasságot valóban csak e feltétel alatt akarta megkötni, úgyhogy annak be nem tartása esetén a házasság felbontassék, úgy ez, mint a házasság felbonthatlansága ellen irányuló, tehát a házasság lényegével ellenkező feltétel a házasságkötést kezdettől fogva érvénytelenné tette.

A házasság lényegével az a feltétel ellenkezik, mely kizárja a felek egymás testére való jogát, vagy a házasság érvényét annak végre nem hajtásától tenné függővé,¹ vagy a házassági hűség vagy a felbonthatlanság ellen irányul. E tétel a természetjogon alapulván, minden, akár keresztény, akár nem-keresztény házasságra alkalmazandó.

¹ Nem tenné azonban érvénytelenné a házasságot, ha azt feltétlenül kötik, de ugyanakkor szüzességi fogadalmat tesznek: ez az ú. n. József-házasság.

VI. A HÁZASSÁGKÖTÉS FORMÁJA.

33. §. A házasságkötési forma fejlődése.

A házasság természetsszerűleg a felek kölcsönös meg-
egyezésének nyilvánítása által köttetik. Krisztus a házas-
sági szerződést szentségi méltóságra emelte, de a házas-
ságkötés formáját nem írta elő, az egyház pedig kez-
detben a házasságkötési formát csak a megengedettség,
nem pedig az érvényesség kelléke gyanánt írta elő.
I. Miklós pápa 866-ban leírván a házasságkötés szertar-
tását, mely a következő mozzanatokból állott: 1. eljegy-
zés; 2. elgyűrűzés; 3. a hozomány átadása; 4. nász-
mise; 5. áldás és elfátyolozás; 6. megkoronázás; 7. az
új asszony bevezetése férje házába, hozzáteszi: nem
mondjuk azonban, hogy mindezeket be nem tartani bűn
volna, amint a görögök tanítanak bennünket, mert *elég*
azoknak, akiknek összeköttetéséről szó van, a beleegyezése
ha ez a beleegyezés hiányzik, a többi szertartás mind,
még az elhálás is, hiábavaló.

A germán jogban ellenben a házasságkötés eljegyzés
(*Verlobung*) és hiteltetés (*Trauung*) által jön létre, itt
tehát az egyház gondosan örökös, hogy mindezek be-
tartassanak és a házasságkötés egyházi áldásban része-
süljön. Maga a házasságkötés azonban nem a templom-
ban, hanem a templom kapuja előtt történt s csak utána
mentek a templomba nászmisére.

Hazánkban már az 1109 körül tartott *vencsellői zsinat* kimondja, hogy minden házasságkötés az egyház színe előtt, pap jelenlétében, alkalmas tanuk előtt, az eljegyzési foglalódás valamely jelképével, mindkét fél beleegyezésével történjék, máskülönben nem házasságnak, hanem parázñaság művének tekintessék.

A titkos házasságok tehát tiltottak voltak ugyan, de ha megkötettek, érvényes házasságok voltak. Csakhogy a tanuk nélkül kötött házasság érvényes ugyan, de ha az egyik letagadja, a másik nem képes bizonyítani, azért az 1215-iki *lateráni zsinat* a titkos házasságok kiküszöbölésére elrendeli a *hirdetéseket*; a tridenti zsinaton pedig (1562) indítvány tétetett, hogy jövőben azok a házasságok, melyek titkon, három tanu nélkül köttenek, érvénytelenek legyenek. Lainez Jakab, Jézus társaságának főnöke, ellenezte az indítványt, arra figyelmeztetve, hogy a protestánsok nem fogják a dekrétumot elfogadni, minek következtében számtalan érvénytelen házasság fog kötteni. Laineznak ez az érvelése nagy hatást tett, azért elhatározták, hogy a dekrétum mindenütt csak kihirdetésétől számított 30 nap múlva lépjen életbe, úgy okoskodván, hogy a protestánsok nem fogják a dekrétumot kihirdetni s így az reájuk nem lesz kötelező. Hasonlóképen helyesléssel találkozott a francia királyi követek az az óhajtása, hogy *a tanuk egyike a plébános legyen*, anélkül azonban, hogy a házasságkötés érvényéhez a plébános cselekvő közreműködése kívántatnék. Márciustól novemberig tartó vita után a zsinat 133 szavazattal 56 ellen elfogadta a következő dekrétumot:

Ámbár nem lehet kételkedni affelől, hogy a házasságkötő felek szabadakaratával titkosan kötött házasságok érvényes és igazi házasságok mindaddig, míg

az Egyház azokat érvénytelenné nem tette, mindazonáltal az Isten szent Egyháza igaz okból azokat mindig megvetette és tiltotta. Látván azonban a szent zsinat, hogy e tilalmak az emberek engedetlensége folytán nem használnak s megfontolva a súlyos bűnöket, melyek e titkos házasságokból származnak, azért a III. Ince alatt tartott lateráni szent zsinat nyomdokait követve meghagyja, hogy jövőben, mielőtt a házasság megkötetnék, a felek tulajdon plebánosa által három egymásután következő ünnepnapon a templomban a misék ünnepélyessége közben nyilvánosan kihirdetessék, hogy kik szándékoznak egymással házasságot kötni és e hirdetések megtörténte után, ha semmi törvényes akadályt nem vetnek ellene, a házasság az Egyház színe előtt köttessék, ahol a plebános kikérdezvén a férfit és a nőt s megértvén kölcsönös beleegyezésüket, vagy azt mondja: *Én titeket házasságra összekötlek az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében, vagy minden tartomány elfogadott szokása szerint más szavakkal éljen. Akik máskép, mint a plebános, vagy magának a plebánosnak vagy a püspöknek engedélyével más pap és két vagy három tanu jelenlétében kísérelnek házasságot kötni, azokat a zsinat az ily kötésre képtelenné teszi s elhatározza, hogy az ily kötések érvénytelenek és semmisek legyenek.* Elhatározza ezenkívül, hogy e dekrétum minden plebánián az ugyanazon plebánián történt kihirdetés első napjától számítandó 30 nap mulva lépjen életbe.

A tridenti zsinat tehát a házasságkötés érvényét a házasságkötő nyilatkozatnak a plebános és két tanu előtt tételétől teszi függővé, de csak ott, ahol a zsinat e hatá-

rozata kihirdettetett. Ahol tehát a protestantizmus már előbb gyökeret vert, ott a dekrétum nem lett kihirdetve s így a *tridenti zsinat előtti jog* maradt érvényben, vagyis a házasság *pap és tanuk nélkül* is érvényesen volt köthető. Ahol ellenben a dekrétum kihirdettetett, ott az minden keresztényre kötelező lett, úgyhogy az Egyház a protestánsoknak természetesen nem a katolikus plebános, hanem a protestáns lelkész előtt kötött házasságát nem tarthatta többé érvényesnek.

XIV. Benedek állította fel azt az elvet, hogy ha a felek egyike a tridenti zsinat törvénye alól mentes, e mentességet a szerződés egysége és oszthatatlansága folytán a másik félre is átviszi. Ez alapon jelentette ki XIV. Benedek Hollandiára, VIII. Pius a kölni tartományra, a Lambruschini utasítás Magyarországra nézve, hogy protestánsoknak katolikusokkal a tridenti forma betartása nélkül kötött vegyes házasságai is érvényesnek tartandók. Ez azután más helyekre is kiterjesztetett, úgyhogy pontos jegyzékét adni annak, hogy hol volt kötelező a tridenti dekrétum minden keresztény, hol csak a katolikus, hol a katolikus és a vegyes házasságokra, igen nehéz.

Jogegységet teremtett az 1907-ben kiadott *Ne temere* dekrétum, mely a következő szabályokat állítja fel: 1. a plebános csak saját területének határai közt, de ott nemcsak saját híveinek, hanem nem-híveinek házasságkötésénél is érvényesen működik közre; 2. de csak, ha erre felkérve sem erőszak, sem félelem által nem kényszerítve kikérdezi és kiveszi a házasságkötő felek beleegyezését; 3. e törvény által kötve vannak, mind a katolikus Egyházban kereszteltek és az abba az eretnokségből vagy szakadárságból megtértek, akár egymásközt, akár nem-

katholikussal kötnek házasságot, hacsak valamely helyre vagy országra a Szentszék másképp nem rendelkezett; a nem-katholikusok ellenben, ha egymásközt kötnek házasságot, sehol sem köteleztetnek e forma betartására.

A Ne temere dekrétum tehát — habár a házasságkötés lényegét természetesen nem változtatta meg: továbbra is a felek kölcsönös szabadakarat kijelentése hozza létre a házasságot — mégis a tridenti formát megváltoztatta: 1. a tridenti dekrétum szerint a házasságkötés érvényéhez legalább az egyik fél lakóhelye plebánosának, a Ne temere szerint a *házasságkötési hely plebánosának* jelenléte szükséges. Míg tehát a tridenti forma szerint minden plebános saját területén is csak saját híveit, de azokat a világon bárhol érvényesen esketheti, addig a piusi forma szerint minden plebános csak saját területén, de ott bárkit érvényesen eskethet: a lakóhely plebánosának engedélye ezentúl nem az érvényesség, hanem csak a megengedettség kelléke; 2. a tridenti dekrétum szerint a házasságkötés érvényéhez a plebános szenvedő jelenléte is elégséges; a Ne temere szerint neki kell *kikérdeznie és kivennie* a felek házasságkötő akaratkijelentését: míg tehát a tridenti forma szerint érvényes volt a házasság, ha a felek megrohanták a papot, aki akarata ellenére hallotta az ő házasságkötő nyilatkozatukat, addig a piusi forma szerint az többé nem lehetséges: a plebánosnak egyenesen a házasságkötő nyilatkozat kivétele céljából kell ott megjelennie s neki magának kell a felek szándékát kikérdeznie; 3. a tridenti dekrétum katolikusok és nem-katolikusokra egyaránt ott volt kötelező, ahol azt kihirdették; a Ne temere *katolikusokra mindenütt, nem-katolikusokra sehol*

sem kötelező, míg azonban a tridenti forma alól mentes fél a maga mentességét a másik félre is átvitte, addig a piusi formára kötelezett fél az e forma alól mentes féllel is házasságot csak e forma szerint köthet, kivéve ha valamely helyen a Szentszék másképp rendelkezett. Ily kivételt egyedül az 1906-iki Provida konstitúció állapított meg Németországban születetteknek Németországban kötött vegyes házasságára nézve, amely konstitúció 1909-ben Magyarországra is kiterjesztetett.

Az új *egyházi törvénykönyv* a házasságkötés formájára vonatkozólag átvette a *Ne temere* dekrétumot, elhagyva azonban annak a kivétel lehetőségét megengedő mondatát, ami által eltörölte a Provida konstitúció által Német- és Magyarországra engedélyezett kivételt s az egész latin egyház számára jogegységet teremtett.

34. §. A házasságkötés formája az új egyházi tvkv. szerint.

Az egyházi tvkv. szerint (1094. Kán.) csak azok a házasságok érvényesek, melyek a házasságkötési hely plebánosa vagy püspöke, vagy ezek valamelyike által felhatalmozott pap és legalább két tanu előtt köttenek, még pedig úgy, hogy (1095. Kán.) a plebános vagy püspök, vagy felhatalmazott pap sem erőszak, sem súlyos félelem által nem kényszerítve kikérdezik és felfogják a házasságkötők megegyezését. A felek házasságkötő nyilatkozatának érvényességéhez tehát szükséges, hogy az *két tanu előtt, a házasságkötési hely plebánosa által szabadakaratból feltett kérdésre* adassék.

A megyés püspök saját egyházmegyéjében egyetemes plebános, a pápa az egész egyházban egyetemes püspök

lévén, a püspök saját egyházmegyéjében, a pápa az egész egyházban minden házasságkötésnél érvényesen működik közre. Aki saját területén érvényesen eskethet, saját területén az esketésre más papnak is *engedélyt* adhat, de csak kifejezetten meghatározott papnak, meghatározott házassághoz, egyedül a plebánián alkalmazott segédlelkészeknek lehet minden esketésre általános meghatalmazást adni. Az esketési felhatalmazást azonban csak azután szabad adni, miután minden betöltetett, amit a jog a felek szabad állapotának bizonyítására előír. Megengedett módon a plebános vagy püspök saját területén is csak akkor eskethet: 1. Ha a feleknek a jog szabályai szerint *szabad állapota* törvényesen be van bizonyítva. 2. Ha legalább az egyik félnek a házasságkötés helyén rendes vagy kvázi-lakóhelye van, vagy legalább egy hónapja ott tartózkodik, vagy pedig a rendes vagy kvázi-lakóhely, vagy egyhavi tartózkodási hely plebánosától, vagy püspökétől *esketési engedélye* van, vagy pedig oly utasokról van szó, akiknek állandó lakóhelyük sehol sincs, vagy pedig a sürgős szükség mentesít az engedélykérés alól.

A szabad állapotról való meggyőződés módja: tanúsítványkérés az egyházmegyei hatóság útján ama hely plebánosától, ahol a fél a serdültség kora után hat hónapig tartózkodott. A megengedett módon való esketésre tehát az illetékességet a lakóhely, kvázi-lakóhely, vagy egyhavi ott tartózkodás állapítja meg. Lakóhely valamely plebánia vagy valamely egyházmegye területén vagy az állandóan ottmaradás szándékával megkezdett, vagy tíz éven át folytatott ott tartózkodás; — kvázi-lakóhely vagy az év nagyobb részén át ottmaradás szándékával megkezdett vagy az év nagyobb részén át folytatott ott tartóz-

kodás által szereztetik s a vissza nem térés szándékával való eltávozás által vész el. A plebános tehát jogosan esketi azt, aki plebániája, a püspök aki egyházmegyéje területén *állandóan, vagy legalább az év nagyobb részén át ottmaradás szándékával telepedett le, vagy legalább egy hónap óta ott tartózkodik*. Ha nem ez az eset, akkor a lakóhely, kvázi-lakóhely vagy egyhavi tartózkodás helyének plebánosától vagy püspökétől kell *engedélyt* kérnie, ami alól csak sürgős szükség esete mentesít.

Az állandó lakóhellyel nem bíró *utasokat* tartózkodási helyük plebánosa a tartózkodási hely püspökének engedélyével esketheti, ami alól szintén csak sürgős szükség esete mentesít.

Az általános szabály szerint, mely alól azonban minden igaz ok mentesít, a házasság a *menyasszony plebánosa* előtt kötendő, hazánkban e szabály a *vegyes szertartású* katolikusok házasságára is áll.

Ha nagy nehézség nélkül nem lehet a plebános vagy püspök vagy meghatalmazott pap elé járulni, akkor az egyházi tvkv. szerint a házasság *két tanu előtt* is érvényesen köthető: a) halálveszedelem esetén, b) ha előre láthatólag ez az állapot, hogy t. i. meghatalmazott pap elé nem lehet járulni nagy nehézség nélkül, még egy hónapig fog tartani. Ez előfordulhat nemcsak akkor, ha nincs hozzáférhető pap, hanem akkor is, ha a pap az állami törvény tilalma folytán a házasságkötésnél nem működhetik közre.

Az egyházi tvkv. által előírt forma — mely szerint a házasságkötő nyilatkozatot a házasságkötési hely sem erőszak, sem súlyos félelem által nem kényszerített plebánosának kell a felektől két tanu előtt kivennie — betartására az 1909. Kán értelmében kötelezve vannak mind a

latin-egyházban kereszteltek, vagy abba az eretnekségből vagy szakadárságból megtértek, akkor is ha egymásközt, akkor is ha keleti szertartású katolikussal vagy nem-katolikussal kötnek házasságot; míg azok a nem-katolikusok, akik sohasem voltak katolikusok — s ilyenekül tekintendők nem-katolikusoknak, bár a katolikus egyházban keresztelt, de kezdettől fogva nem-katolikus vallásban nevelt gyermekek is¹ — ha egymásközt kötnek házasságot, sehol nincsenek a katolikus forma betartására kötelezve.

Szóval: *az egyházi forma katolikusokra mindenütt, nem-katolikusokra sehol sem kötelező, vegyes házasság esetén nem a nem-katolikus fél viszi át a másik félre a maga mentességét, hanem a katolikus a maga kötöttségét.* Ha tehát valamely házasság érvényét a házasságkötési forma szempontjából kell elbírálni, úgy a következő dátumokat kell megkülönböztetni: a) 1908. ápr. 19-ig a katolikus házasságot a lakóhely plebánosa előtt kellett, a vegyes házasságot hazánkban forma nélkül is lehetett kötni. b) 1908. ápr. 19-től 1909. febr. 27-ig úgy a tisztán katolikus, mint a vegyes házasságot a házasságkötési hely plebánosának cselekvő közreműködésével kellett kötni, de az e forma betartása nélkül érvénytelenül kötött vegyes házasságokat X. Pius gyökerében törvényesítette; c) 1909. febr. 27-től 1918. máj. 19-ig a vegyes házasságok ismét érvényesen köthetők forma nélkül is, de csak ha mindkét fél magyarországi születésű; d) 1918. máj. 19 óta ismét úgy a tisztán

¹ Ha azonban kath. szülőknek a kath. egyházban keresztelt, de kezdettől fogva nem kath. vallásban nevelt gyermekéről van szó, akkor a szent Officiumhoz kell kérdést intézni.

katholikus, mint a vegyes házasságot a házasságkötési hely plebánosának cselekvő közreműködésével kell kötni.

A keleti egyház jogát a tvkv. nem változtatta meg, ott tehát általában ma is a tridenti zsinat előtti jog érvényes, kivéve a Lemberg, Przemysl, Szaniszló, Kanada és délamerikai ruthénokat.

35. §. A házasságkötés szertartása.

Az 1100. Kán. értelmében szükség esetét kivéve a házasságkötésnél be kell tartani az egyház által jóváhagyott szertartáskönyvekben előírt, vagy a dicséretes szokás által elfogadott szertartásokat. A Vaszary bibornok által 1907-ben kiadott *esztergomi szertartáskönyv* szerint a pap előbb a vőlegényt, azután a menyasszonyt megkérdi: nyilatkozzál az Isten és az anyaszentegyház színe előtt, akarod-e ezen jelenlevő N.-t törvényes házastársul hozzád venni, ígérde-e, hogy neki holtodig és holtáig mindenben hű akarsz lenni, úgy mint egy hű férj feleségének, feleség férjének az Isten parancsolatja szerint hű lenni köteles? Igenlő válaszuk után megáldja a gyűrűket s a menyasszony gyűrűjét a vőlegény, a vőlegényét a menyasszony jobbkezeének gyűrűs ujjára húzza. Azután megáldja őket a 127. zsoltár s a következő imákkal: Ábrahám Istene, Izsák Istene, Jákob Istene, áldd meg ez ifjakat s vesd az élet magját elméjükbe, hogy amit hasznukra tanultak, azt cselekedni akarják. Tekints, kérünk Uram, az égből e szövetségre s miként Tóbiást és Sárát a béke angyalának kíséretével pártfogoltad, úgy pártfogold ezeket is a gonosz lelkek halálthozó támadása ellen, üzd el tőlük a testi és lelki bajokat, hogy a te oltalmad által pártfogolva, dicsérjék szent nevedet, mely áldott mindörökké.

Hallgasd meg Uram, könyörgésünket s támogasd kegyesen intézményedet, melyet az emberi nem fenntartására rendeltél, hogy amit te összekötöttél, a te segítségeddel megőriztessék. Áldd meg Uram Jézus Krisztus e szolgádat és szolgálódat, miként megáldottad Izrael fiainak családját Mózes imája által, hogy átkelve a Veres-tengeren, Fáraó színe előtt megmenekedjenek, úgy ezek is színed előtt üdvözljenek az ítélet napján. Áldjon meg benneteket az Atyaisten, őrizzen meg benneteket Jézus Krisztus, világosítson meg benneteket a Szentlélek, mutassa meg nektek arcát az Úr, s irgalmazzon nektek, fordítsa felétek orcáját s adjon békét nektek éltetek minden napjain, töltsön el benneteket az ég minden áldásával, minden bűneitek bocsánatára, hogy örök éltetek legyen. — Ezután a stórával átköti kezeiket e szavakkal: összekötlek benneteket házasságra az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében. Végül előbb a vőlegény, azután a menyasszony, kezüket a szent ereklyékre téve, örök hűséget esküsznek, azután meghinti őket szentelt vízzel.

Ettől az összeadással kapcsolatban adott egyszerű áldástól meg kell különböztetni a házasság *ünnepélyes*, azaz *nászmisével* kapcsolatos megáldását: az előbbi nem tartozik a házasságkötés ünnepélyességei közé, azért bármikor megadható; az utóbbi csak mise alatt adható *s advent I. vasárnapjától karácsonyig, hamvazó szerdától húsvétvasárnapig* tilos, ami alól a püspök felmentést adhat. Nagyon sajnálatos, hogy hazánkban a nászmise azaz a házasság ünnepélyes megáldása jóformán kiment a gyakorlatból, holott az még a fővárosban sem volna kivihetetlen, mert egyrészt nem okvetlen szükséges, hogy a nászmise közvetlenül a házasságkötés után tartassék, másrészt egy mise alatt több házasság is megáld-

ható. Azonban csak az a pap tarthatja, aki a házasságkötésnél érvényesen és megengedetten működhetik közre; ha tehát a házások a házasság ünnepélyes megáldása előtt lakóhelyüket megváltoztatták, most már a házasság ünnepélyes megáldására új lakóhelyük plebánosa lesz illetékes.

Vegyes házasságkötésnél szintén a plebánosnak kell a felek megegyezését kikérdeznie, de minden szertartás tiltva van; ha azonban e tilalomból nagyobb bajok előreláthatók, a püspök a szokásos egyházi szertartásokat megengedheti, kivéve mindig a nászmisét. Hazánkban tehát a felmentéssel kötött vegyes házasságot a plebános az összeadásnál szokásos áldással megáldhatja; felmentés nélkül ellenben vegyes házasság katolikus pap előtt nem köthető; a csak polgári vagy másvallású lelkész előtt kötött vegyes házasság pedig az egyház szemében érvénytelen.

36. §. A házasság anyakönyvezése.

A házasságkötés után a plebánosnak, akinek területén a házasság kötöttetett, akár ő működött közre a házasságkötésnél, akár más meghatalmazott pap, be kell jegyeznie a *házasultak anyakönyvébe* a házasságkötés és a hirdetések idejét és helyét, a felek nevét, szüleik nevét, lakásukat, a tanuk nevét és lakását, az eskető lelkész nevét és meghatalmazását, az esetleges akadályok alóli felmentést és azt is, hogy a házasság megáldatott-e. A hirdetéseket pedig azon a plebánián is fel kell jegyezni, ahonnet esketésre máshova elbocsáttattak.

A házasságkötés a *kereszteltek anyakönyvébe* is bejegyzendő, azért a házasságkötési hely plebánosa a felek keresztelési helyének plebánosát a házasságkötésről érte-

síteni tartozik, amely értesítésnek tartalmaznia kell a felek és szüleik nevét, a felek korát, a házasságkötés helyét és idejét s a tanuk nevét.

Ha a házasság papi közreműködés nélkül kötöttet, a tanuk köteleessége a házasságkötésnek a házasságkötési hely plebániáján történendő anyakönyvezéséről gondoskodni.

37. §. A házasságkötés formája az állami törvények szerint.

A protestantizmus elvetvén a házasság szentségi jellegét, azt mint más polgári szerződést az államhatalom jogkörébe utalta s elismeri a házassági kötelékre vonatkozólag az állami törvényhozást és bíraskodást, ami a *polgári házasság* lényege, épen csak azt tartva fenn magának, hogy a házasságkötést a *protestáns lelkész* előtt végezzék, de ebben odáig megy, hogy a helmstadti jog kar 1718-ban a lelkész áldása nélkül kötött házasságot érvénytelennek mondja ki.

Hollandiában a másvallásúak is kényszerítettén házasságukat a kálvinista lelkész előtt megkötni, ennek a lelkiismeretben tűrhetetlen állapotnak megváltoztatására 1580 ápr. 1-én elrendeltetett, hogy a házasságot vagy a *kálvinista lelkész* vagy a *polgármester* előtt kell megkötni.

Angliában Cromwell 1653-ban *kötelezőleg* rendelte el a házasságnak a *békebíró* előtt való megkötését, amit azonban II. Károly 1660-ban ismét eltörölt. Minthogy a forma nélkül kötött házasságok nagyon gyakoriak voltak, az 1753 jún. 6. *Hardwick-törvény* kötelezőleg rendelte el a házasságnak anglikán lelkész előtt kötését, amit a katolikusok, de mások is, úgy játszottak ki, hogy Skóciába mentek házasságot kötni a *gretna-greeni* kovács

elé. Végre az 1836-i Russel-törvény megengedi a házasságkötést minden felekezet saját lelkésze és az állami anyakönyvvezető vagy csak állami anyakönyvvezető előtt.

Franciaországban a protestánsoknak az 1598-iki nantesi rendelet engedte meg, hogy házasságukat saját lelkészük előtt köthessék, e rendelet azonban 1685-ben eltöröltetvén, a protestánsoknak nem a katolikus plébános előtt kötött házasságai államilag is érvénytelennek voltak tekintendők; minthogy az érvénytelen házasságok száma igen nagy volt, XVI. Lajos 1787-ben megengedte, hogy a protestánsok házasságukat vagy a katolikus plébános, vagy a polgári tisztviselő előtt köthessék. Végre az 1792 szept. 20. törvény kötelezőleg rendelte el minden házasságnak a polgári tisztviselő előtt kötését s ez ment át a polgári törvénykönyvbe is.

Ausztriában II. József 1783-i nyílt parancsa az egész anyagi házasságjogot szabályozza, ezt azzal súlyosbitva, hogy a plébánost minden oly házasságkötésnél, melynek e nyílt parancs értelmében nem volt akadálya, akkor is közreműködésre kényszerítette, ha annak egyházi akadálya volt, amit az 1868 május 25. törvény oda módosít, hogy ily esetben a házasság polgári hatóság előtt köthető. Míg tehát József császár nyílt parancsa egyházi formába bujtatott polgári házasság, addig a mai osztrák jog szükségbeli polgári házasság, kevésbé sérelmes az egyházra, mint az előbbi, mert lelkiismeretkényszer nem gyakorol.

II. József házassági nyílt parancsát 1786-ban Magyarországra is kiterjesztette. Az 1791: XXVI. t.-c. ugyan az egyházi joghatóságot úgy a tisztán katolikus, mint a vegyes házasságokra nézve helyreállította, sőt a vegyes házasságok állami érvényességéhez annak a katolikus

plebános előtti kötését rendeli, ezeknek azonban megtiltja a gyermekek katolikus nevelése biztosításának hiányában az esketés megtagadását. A protestánsokra nézve József császár nyílt parancsa és az állami bírászkodás érvényben hagyatott, úgy, hogy 1791 óta hazánkban két jogrendszer uralkodott: egyházi a katolikusok, állami a protestánsokra nézve; a házasságkötés formája ellenben — ami azonban az egyházra nézve nem hitelvi, hanem csak célszerűségi kérdés — felekezeti volt. Az 1844: III. t.-c. azután kimondja, hogy a vegyes házasságok bármelyik fél lelkésze előtt érvényesen köthetők: az egyházra nézve e rendelkezés sérelmet nem képezett, mert hiszen a Lambruschini-utasítás a forma nélkül kötött vegyes házasságot is érvényesnek ismerte el. Az 1868: XLVIII. t.-c. a vegyes házasságok feletti bírászkodást megosztotta, a katolikus félre nézve az egyházi, a protestánsra az állami, Erdélyben a protestáns felekezeti bíróságok illetékességét állapítván meg, amiből az a lehetetlen állapot állott elő, hogy ugyanegy házasság az egyik félre nézve felbonthatlannak, a másikra felbonthatónak volt tekintendő. Főleg ez bírta a törvényhozást az 1894: XXXI. t.-c. megalkotására, mely az anyagi jogon kívül a házasságkötési formát is világlasítja, kimondván: a házasság akként köttetik meg, hogy a tisztében eljáró *polgári tisztviselő* előtt együttesen jelenlevő házasulók mindegyike két tanu jelenlétében személyesen kijelenti, hogy egymással házasságot kötnek. E kijelentés sem feltételhez, sem időhöz nem köthető. A polgári tisztviselő a kijelentés megtörténte után a házasulókat a *törvény értelmében házastársaknak* nyilvánítja, de figyelmezteti, hogy a házasságnak előtte történt megkötésével *vallási kötelezettségeiknek* még nem tettek eleget.

Az 1866-i *olasz* polg. tvkv. a házasságot polgári tisztviselő előtt rendeli megkötni, anélkül azonban, hogy a polgári házasság megkötése előtt történt egyházi összeadást büntetné.

Németországban a kötelező polgári házasságot 1850-ben Frankfurt, 1869-ben Báden, 1874-ben Poroszország, az egész birodalomra az 1875-i tvkv. hozta be, azonban kimondja, hogy a törvény az esketésre vonatkozó egyházi köteleességet nem érinti.

Az 1889-i *spanyol* polg. tvkv. szerint minden katolikusnak, tehát vegyes házasság esetén is egyházi, másvallásúaknak polgári házasságot kell kötniök, de az egyházi házasságkötésnél jelen kell lennie a polgári anyakönyvvezetőnek, akit e célból a feleknek 24 órával előbb értesíteni kell, s az értesítés átvételét tanúsító bevétel felmutatása előtt az egyházi házasságot nem szabad megkötni. Hasonlóképen *Portugáliában*.

Kötelező polgári házasság van *Belgiumban*, *Svájcban*, *Romániában*, szükségbeli *Norvégiában*, *Svédországban*, *Dániában*.

A cári *Oroszországban* az oly vegyes házasság, melyben az egyik fél görögkeleti, a pópa, más vegyes házasság bármelyik fél lelkésze előtt volt kötendő.

Az *Északamerikai Egyesült-Államokban* a házasság érvényesen köthető akár valamely felekezet lelkésze, akár a békebíró előtt, New-Yorkban forma nélkül is, de minden házasságkötést a felek be kell hogy jelentsenek az állami anyakönyvvezetőnek.

A *délamerikai* köztársaságok közül kötelező polgári házasság van *Argentínában*, *Braziliában*, *Chilében*, *San Domingóban*, *Ecuadorban*, *Guatemala*, *Haiti*, *Mexicóban*, *Venezuelában*, egyházi *Bolivia* és *Nicaraguában*.

Columbiában katolikusok egyházi, másvallásúak polgári házasságot kell kössenek, de az egyházi házasságkötésnél jelen kell lennie az állami anyakönyvvezetőnek, kivéve halálveszedelem esetén. Costaricában a házasság köthető akár a lelkész, akár a polgári tisztviselő előtt, de minden házasság államilag anyakönyvelendő. Peruban katolikusok egyházi, másvallásúak valamint oly katolikusok, kiktől a valláskülönbség alól való felmentést az egyház megtagadta, polgári házasságot kell kössenek.

A *külföldön kötött házasságok és a külföldiek házasságára vonatkozólag a magyar törvény értelmében a házasság érvényessége a házasságkötés alaki kellékei tekintetében a házasságkötés idejében és helyén fennálló törvény szerint ítélandó meg.* Ezt az elvet az 1902-i *hágai egyezmény* mindenütt érvényre juttatja ugyan, mindazonáltal hozzáteszi egyrészt, hogy azok az országok, melyek törvényhozása vallási házasságkötést kíván, jogosítva vannak oly házasságokat, melyeket honosaik külföldön az utóbbi rendelkezés figyelmen kívül hagyásával kötöttek, érvényeseknek el nem ismerni; másrészt hogy a házasságot, mely alaki tekintetben érvénytelen abban az országban, ahol megkötése végbement, érvényesnek lehet elismerni a többi országokban, ha az alakiságot, melyet a házasulók mindegyikének hazai törvénye megszab, megtartották. Ennélfogva a nemzetközi házasságjog terén ma is fennáll az a visszás állapot, hogy egy külföldön kötött házasság a felek hazájában érvényes lehet, ott pedig ahol kötötték, büntetendő cselekmény, vagy megfordítva. A magyar honos által Oroszországban a tanácsköztársaság szerve előtt kötött házasságot a m. kir. Kuria mint az általános erkölcsi felfogással és törvénnyel alapjában ellentétben állót — nem létezőnek mondta ki.

VII. A LELKIISMERETI HÁZASSÁG.

38. §. A lelkiismereti házasság.

Az 1104. Kán. értelmében a püspök súlyos és sürgős okból megengedheti a házasságkötést hirdetések alól felmentéssel, a nyilvánosság kizárásával s a titoktartás kötelezettségével.

Az esketéssel a felek tulajdon plébánosát s csak súlyos okból szabad más papot megbízni, akinek figyelmeztetni kell a házasulókat, hogy gyermekeiket mint törvényes gyermekeket kell elismerniök. A házasságkötésről szóló tanusítványt az eskető pap azonnal be kell küldje a püspöknek, aki azt a titkos házasságoknak a püspöki irodában pecsét alatt őrzött anyakönyvébe vezeti be. Ugyanígy kell őrizni az ily házasságból származó, a szülők által a születéstől számított 30 nap alatt a püspöknek bejelentett gyermekek keresztelési anyakönyvét is, míg a plébániai keresztek anyakönyvében a szülők neve elhallgatható vagy álnévvel pótolható. Ha a szülők gyermekük születését 30 nap alatt be nem jelentik, a házasság nyilvánosságra hozandó.

VIII. A HÁZASSÁGKÖTÉS IDEJE ÉS HELYE.

39. §. A házasságkötés ideje.

Az egyh. tvk. az 1108. Kán.-ban kimondja, hogy házasságot kötni s ezt az összeadással kapcsolatos egyszerű áldással megáldani az év minden szakában lehet. Csak a házasság ünnepélyes, azaz nászmisével kapcsolatos megáldása tiltatik advent I. vasárnapjától Karácsonyig, s hamvazószerdától húsvétvasárnapig, de a házasságkötési hely püspöke ez alól felmentést adhat, azaz megengedheti, hogy a házasság e tilos időben is nászmisével, ünnepélyesen megáldassék.

40. §. A házasságkötés helye.

Az egyh. tvk. 1109. Kán. szerint a házasságot a *plébániatemplomban* s csak a püspök vagy a plébános engedélyével szabad más templomban vagy kápolnában tartani, magánháznál házasságkötést a püspök csak rendkívüli esetben, igaz és észszerű okból, papnevelő intézet vagy apácák templomában vagy kápolnájában pedig csak sürgős szükségből engedjen meg.

A felmentéssel kötött vegyes házasságnak a plébánia-templomban való egyszerű megáldását a magyar püspöki kar utasítása megengedi, míg felmentés nélküli vegyes házasság kötésénél katolikus pap templomon kívül sem működhetik közre.

IX. A HÁZASSÁG JOGKÖVETKEZ- MÉNYEI.

41. §. A házastársak jogai és kötelességei.

Az érvényesen megkötött házasság első jogkövetkezménye az abból származó, természeténél fogva örökös és kizárólagos *kötelék*, melynél fogva egyik házaspár a másikhoz kötve van, úgy hogy ha e kötelék fennállása alatt mással köti össze magát: házasságtörő. Míg azonban a nem-keresztények házassági köteleke a hit biztosítása okából, a keresztények még végre nem hajtott házassága az Istennek való teljes odaadás vagy pápai felmentéssel más okból is felbontható, addig a keresztények végrehajtott házasságát csak a halál bontja fel.

Krisztus a házasságot szentséggé tette: a keresztény házasság a házaspáraknak, ha ők maguk ez elé akadályt nem gördítenek, *malasztot* ad, mely természetes szerelmüket tökéletesítse, a felbonthatatlan egységet megerősítse s őket megszentelje.

A házasság célja a gyermeknemzés és az érzékiség megengedett kielégítése lévén, ebből következik a házastársak *testi egyesülésre való kölcsönös joga és kötelessége*, úgy hogy egyiknek sincs joga a másik beleegyezése nélkül örökös szüzességet fogadni.

A házasság által a férj neje fölött *férji hatalmat* nyer, melynek alapján közös lakóhelyüket ő határozza meg s

IX. A HÁZASSÁGJOG KÖVETKEZMÉNYEI 79

a nő férjét követni tartozik, viszont a férj tartozik nejét *eltartani* s a nő férje *rangját* nyeri, kivéve ha annak ellenkezője, mint a *morganatikus* házasságnál, kikötöttet.

A házasságból származó gyermekek felett a férj *atyai hatalmat* nyer, melynek alapján a gyermekek nevelését ő irányítja, ha azonban nem-keresztény házasságok közül a nő lesz kereszténnyé, az Egyház, mindamellett hogy az atyai hatalmat a természetjogból származtatja, a gyermek nevelésének jogát a hit védelme szempontjából az anyának ítéli, amit természetesen a felekezetenlküli államhatalom nem ismer el.

42. §. A gyermekek törvényessége.

Törvényes az érvényes vagy vélt házasságban fogantatott vagy született gyermek; az érvénytelen házasság pedig vélt házasságnak mondatik, ha legalább az egyik fél részéről jóhiszemben kötöttet. Jóhiszemüsről azonban csak az Egyház színe előtt kötött házasságnál lehet szó; ha az Egyház színe előtt kötött házasságról legalább az egyik fél nem tudja, hogy az valamely bontó akadály folytán érvénytelen, az ebből a *jóhiszemben érvényesnek vélt házasságból származó gyermek törvényes*; ha ellenben a házasság nem az Egyház színe előtt kötöttet, úgy még akkor is, ha mindkét fél érvényesnek véli a házasságot, e tévhiszem nem teheti az érvénytelen házasságból származó gyermeket törvényessé.

Az érvényes házasság tartama alatt született vagy fogantatott gyermek atyjának az *anya férje* vélelmeztetik, mindaddig, míg annak ellenkezője nyilvánvaló bizonyítékokkal be nem bizonyítottat.

Az 1116. Kán. értelmében a házasság előtt született

gyermek a szülők *utólagos házasságkötése* által törvényesítettik, kivéve ha a szülők közt sem a gyermek fogantatásakor, sem születésekor, sem az egész közbeeső idő alatt valamely bontó akadály folytán törvényes házasság létre nem jöhetett. Az utólagos házasság általi törvényesítésnek, a *kereszteltek anyakönyvébe* való bejegyzését az egyházi hatóságtól kell kérelmezni, amely kérelemhez csatolni kell a gyermek keresztlevelét, a szülők házasságlevelét, a szülők nyilatkozatát, melyben a gyermeket magukénak elismerik és két tanu nyilatkozatát, melyben tanusítják, hogy a szülők közt a gyermek születésekor házassági akadály nem forgott fenn. Az utólagos házasság által törvényesített gyermekek mindenben egyenlőek a törvényesekkel, kivéve hogy bíbornok vagy püspök nem lehet. Az *állami törvény* szerint is a házasság előtt született, de az egybekelés által törvényesített gyermekek *vallásos nevelés* tekintetében a törvényesen született gyermekekkel egyenlő szabály alatt állanak; a plébánosnak tehát, ha a jegyesvizsgálatnál kiderül, hogy már gyermekük van, ki kell őket oktatnia a gyermek törvényesítésének s az utólagos házasság által törvényesített gyermek katolikus nevelésének biztosításához szükséges teendőkről.

X. A HÁZASSÁG FELBONTÁSA.

43. §. A kötelék felbontása.

A házasság kötelékét felbonthatatlannak maga az első ember isteni sugallatból ismeri fel, mikor azt mondja: ez mostan csont az én csontomból s hús az én húsom-ból, ennek okáért elhagyja az ember atyját és anyját s feleségéhez ragaszkodik s lesznek ketten egy testben; amit *Krisztus* megerősít e szavakkal: *amit tehát Isten egybekötött, ember el ne válassza*. A farizeusok ellenvetésére: miért parancsolta tehát Mózes váláslevél adása mellett az elbocsátást? felelé *Krisztus*: Mózes a ti szívetek keménysége miatt engedte meg nektek elbocsátani feleségteket, de kezdetben nem így volt; mondom pedig nektek, hogy aki elbocsátja feleségét, hanemha paráznaság miatt és másikat vesz, paráználkodik és aki az elbocsátottat elveszi, paráználkodik. *Krisztus* e szavaival megengedi paráznaság vagy más hasonló súlyos okból a *házaselet*, de nem a házassági *kötelék* felbontását.

Az Egyház felfogása szerint tehát *minden házasság a természetjog alapján felbonthatlan*, de e felbonthatlanság nem feltétlen; magasabb szempontból az Egyháznak joga van a házassági köteléket felbontani, így a *hit biztosítása* okából a kereszténnyé lett nem-keresztény házasságát, vagy a nem-keresztény és nem-katholikus keresztény közt kötött házasságot; az *Istennek való tökéletes*

odaadás vagy megfelelő más okból a keresztények még el nem hált házasságát, a *halál* pedig felbontja a keresztények elhált házasságát is.

44. §. A holtányilvánítás.

Hogy a halál a házassági köteléket felbontsa, a halálnak *tényleg bekövetkezettnek* kell lennie.

Ha a házastárs halála *halottlevéllel* nem bizonyítható, az özvegynek a *holtányilvánítást* az egyházmegyei hatóságtól kell kérnie, mely az összes körülmények mérlegelésével fogja megállapítani, hogy azok oly *erkölcsi bizonyosságot* nyújtanak-e, hogy annak alapján a holtányilvánítás kimondható s az új házasságkötés megengedhető. Ha azonban a holtányilvánítás *tévesnek* bizonyul, a második házasság természetesen *érvénytelen* s csak az első házastárs *tényleg bekövetkezett* halála után törvényszerűsíthető.

45. §. A végre nem hajtott házasság felbontása.

Az érvényes házasságkötés jogilag létrehozza a házaspár egyesülését, mely az elhálás által lesz *tényleges egyesüléssé*, amelyet csak a halál bonthat fel; a jogi egyesülést az erősebb jog két esetben felbonthatja: az *Istennek való tökéletes odaadás* joga ünnepélyes szerzetesi fogadalom által, és a *legfőbb egyházi hatalom* joga pápai felmentés által, amint ezt az egyh. tvk. 1119. Kán. kimondja: A végre nem hajtott házasság keresztelttek közt vagy keresztelt fél és nem-keresztelt fél közt felbontatik úgy maga a jog alapján ünnepélyes szerzetesi fogadalom alapján, mint az Apost. Széktől igaz okból adott felmentés által.

A végre nem hajtott házasság felbontásához szükséges a végre nem hajtás bizonyítása és igaz ok, nem szükséges azonban, hogy a felbontást mindkét fél kérelmezze, hanem az Apostoli Szék azt bármelyik fél kérelmére megengedheti. Az ügy a *szenstégi fegyelem bizottsága* hatáskörébe tartozik, a megyéspüspök tehát az eljárást csak az Apostoli Szék felhatalmazása alapján folytathatja le. Ugy mint a semmiségi perben, úgy a végre nem hajtott házasság felbontása iránti perben is a *házasságvédő* alkalmazása kötelező, akinek a házasság végrehajtása mellett szóló bizonyítékokat kell csoportosítani. A vizsgálatra vonatkozó szabályok ugyanazok, amelyek a nősztetetlenségről szóló §-ban lettek ismertetve; a felek szavahihetőségét bizonyító hét tanu eskü alatti kihallgatása minden esetben megkívántatik. A vizsgálat befejeztével a püspök az iratokat hiteles másolatban, saját és a házasságvédő véleményével az Apostoli Székhez terjeszti fel. A szenstégi fegyelem bizottsága az ügyet teljes ülésben tárgyalja vagy a Rótához teszi át. Ha a végre nem hajtás és az igaz ok fennforgása megállapított, a bizottság tanácsolja a pápának a házasság felbontását.

46. §. A páli kiváltság.

Ha valamely atyánkfíának hitetlen felesége vagyon és ez kész vele lakni, el ne bocsássa azt, és ha valamely hívő asszonynak hitetlen férje vagyon és ez kész vele lakni, el ne hagyja férjét, írja szent Pál a korinthusiakhoz; azután így folytatja: hogyha a hitetlen fél elválik, menjen el, mert nincs kötelezve atyánkfia vagy a hívő asszony ily esetben.

Ez a Krisztus által a hit érdekében adott s szent Pál

által kihirdetett kiváltság tehát abban áll, hogy ha keresztség előtt kötött s végrehajtott törvényes házasságban élő házastársak egyike megkeresztelkedik, a másik pedig megtagadja vele az együttélést, vagy akar ugyan vele együtt élni, de nem a keresztény fél eltérítésének veszélye vagy Krisztus és a kereszténység káromlása nélkül, akkor a keresztény félnek szabadságában áll más házasságot kötni.

Hogy tehát a *páli kiváltság* alapján a keresztény fél új házasságot köthessen, a *nem-keresztény féltől kettőt kell megkérdezni: akar-e ő is megkeresztelkedni? vagy legalább a Teremtő gyalázása nélkül együttélni?* A megkérdezést az 1122. Kán. értelmében a keresztény fél püspöke eszközli, aki a nemkeresztény félnek, ha kéri, gondolkodási időt kell hogy engedjen, hozzátevé azonban, hogy annak leteltével tagadó válasza fog vélelmeztetni. Ha azonban a megkérdezés lehetetlen, hiábavaló vagy veszélyes volna, a püspöknek a szent Officiumtól kell a megkérdezés alól való felmentésre felhatalmazást kérni. *Ha a megkérdezésre a nem-keresztény fél kifejezetten vagy hallgatólag tagadó választ ad, vagy a megkérdezés az Apostoli Szék felhatalmazásával mellőztetett, a keresztény fél jogot nyer új házasságkötésre*, de csak katolikus személlyel: az új házasságkötés által bontatik fel az első házasság köteléke.

47. §. Az ágytól-asztaltól való elválás.

Az egyházi tvkv. 1129. Kán. szerint *házasságtörés* alapján az ártatlan fél — a kötelék épségbentartása mellett — önhatalmúlag is elválhat, vagy bírói ítéletet provokálhat; akár bírói ítélettel, akár önhatalmúlag

vált el, nem köteles a bűnbánó felet visszafogadni. A házasságtörésen kívül az 1131. Kán. szerint az ágytól-asztaltól való elválásra okot képez: 1. Ha a másik fél, aki eredetileg katolikus volt, akár az állami törvénynek megfelelően, akár azok ellenére, nem-katolikus vallásra tér át; 2. ha közös gyermeküket, vagy az ártatlan fél gyermekét más vallásban neveli; 3. ha akár a házasságtörés fogalma alá nem vonható nemi bűnt, akár más megbecstelenítő bűnt ismételten elkövetett; 4. ha házastársát vagy gyermekét bűnre akarja csábítani; 5. ha közveszélyes elme- vagy gyógyíthatatlan fertőző nemi betegségbe esett; 6. ha durvasága vagy a háztartás költségeinek elvonása által az együttélést nagyon nehezé teszi. Mindezen és más hasonló okok (tehát hűtlen elhagyás vagy a házastársi kötelesség nemteljesítése) alapján az ártatlan fél *válóper*t indíthat, mikor is a püspök az elválasztást bizonyos vagy bizonytalan időre mondhatja ki. Ha azonban az ok nyilvánvaló és a válóper lefolytatásának bevétele lelki vagy testi veszedelemmel járna, az ártatlan fél önhatalmúlag is elválhat, de ebben az esetben a válóok megszűntével köteles visszatérni házastársához, hasonlóképen bizonyos időre történt elválasztás esetén az idő lejártával; míg ha az elválasztás *bizonytalan időre* mondatott ki, az ártatlan fél a visszatérésre a váló ok megszűntével is csak püspöki ítélettel kötelezhető.

A gyermekek az ártatlan félnek, ha pedig az egyik fél nem-katolikus, a katolikus félnek ítélendők, ha csak a püspök a gyermekek érdekében másképp nem határoz. Ha tehát a válás a *katolikus fél hibájából* mondatott ki, a püspök belátásától fog függni, hogy a gyermekek *katolikus nevelését* melyik félnél fogja inkább biztosítottak látni.

48. §. A házasság felbontása az állami tv. szerint.

A XVIII. században a természetjogi iskola befolyása alatt, mely a népszaporodás szempontjából a házasságkötés és bontás könnyítését politikai célszerűségnek, másrészt a házasságot úgy mint más magánjogi szerződést, kölcsönös megegyezéssel felbonthatónak állította, az állami törvényhozások a váló-okokat többnyire kiterjesztették, úgy hogy ma Európában csak az *olasz, spanyol és portugál* törvényhozás tartja a házasságot egyáltalán, az *osztrák* törvény a katolikusok házasságát felbonthatatlannak.

Hazánkban az 1894:XXXI. tc. szerint a házasság bírói ítélettel a következő okokból bontható fel: 1. házasságtörés vagy természetelleni fajtalanság; 2. bigamia; 3. hűtlen elhagyás; 4. a házastárs élete ellen törés vagy súlyos bántalmazása; 5. halálra vagy öt évi fegyház, vagy börtönre ítéltetés; 6. ha a bíró meggyőződött arról, hogy a következő okok következtében a) a házastársi kötelességek súlyos megsértése; b) a házastársak családjához tartozó gyermek bűnrecsábítása; c) erkölcstelen élet; d) öt évnél rövidebb tartamú fegyházra vagy börtönre, vagy nyereségvágyból elkövetett vétség miatt fegyházra ítéltetés — a házassági viszony annyira fel van dülva, hogy a további életközösség elviselhetetlen.

A Magyar Statisztikai Évkönyv szerint 1915-ben 2625 házasság bontatott fel és pedig házasságtörés alapján 5, hűtlen elhagyás alapján 1756, házastársi kötelességek megsértése alapján 766, erkölcstelen élet alapján 45, börtönre ítéltetés alapján 8. Vallás szerint katolikus házasság 1057, református 361, evangélikus 136, görög keleti 364, unitárius 13, izraelita 217, vegyes házasság 477.

XI. A HÁZASSÁG TÖRVÉNYESÍTÉSE.

49. §. Az egyszerű törvényesítés.

A házasságkötést a bontó akadállyal nem terhelt felek kölcsönös, valóban házasságkötésre irányuló szándékának az Egyház által előírt formában nyilvánítása eszközölven, a házasság érvénytelen lehet: 1. bontó akadály; 2. szándék hiánya; 3. formahiány alapján. Mindhárom esetben lehetséges az eredetileg érvénytelenül kötött házasság utólagos törvényesítése.

I. A bontó akadály alapján érvénytelen házasság törvényesítéséhez az 1133. Kán. szerint mindenekelőtt az *akadály megszűnte* vagy az alól nyert felmentés, azután a házasságkötési *szándék megújítása* szükséges. Minthogy az egyenesági vagy elsőfokú oldalági vérrokonság akadály sem meg nem szűnhet, sem az alól felmentés nem nyerhető, az ily akadály alapján érvénytelen házasság semmiképen nem törvényesíthető. A fennálló házassági kötelék akadály a megszűnhet a házastárs halála; a nősztehetetlenség akadály a annak orvosi műtéttel való elhárítása által; a korhiány akadály a törvényes kor elérte; a valláskülönbség akadály a nem-keresztény fél megkeresztelkedése; a nőrablás akadály a nő biztonságba helyezése által; a többi akadályok alól felmentés nyerhető. Ha az akadály megszűnt vagy felmentés által elhárított, ezzel az érvénytelenül kötött házasság még nem

lesz érvényessé, hanem a felek képesítve lesznek, hogy most már akadálytalan házasságukat házasságkötési szándékuk megújítása által érvényesen megkössék. A szándék megújítása, ha a házasság az Egyház által előírt formában kötöttet, az akadály pedig titkos volt, a felek által négy-szem közt is történhet, nem is kell szavakkal történnie.

II. A házasságkötési szándék hiánya, tévedés, kényszer, a kikötött feltétel be nem következése alapján érvénytelen házasság törvényesítéséhez az 1136. Kán. szerint a tévedését felismerő, a kényszer alól felszabadult, a feltételtől elállott fél *szándékának megújítása* szükséges, aminek, ha a szándék hiánya, a tévedés, a kényszer, a feltétel kikötése nyilvános volt, az Egyház által előírt formában kell történnie, máskülönben a titokban való megújítás is elégséges.

III. A házasságkötési forma hiánya folytán érvénytelen házasság törvényesítéséhez az 1137. Kán. szerint annak *forma szerint való újramegkötése* szükséges.

Ha a megújításnak, minthogy az akadály vagy a szándék hiánya, vagy a formahiány nyilvános volt, a plebános és két tanu előtt kell történnie, ezt a plebánosnak anyakönyvezni is kell és az eredetileg érvénytelen házasságkötés helyének plebánosát értesíteni.

50. A gyökerében való törvényesítés.

Ha a bontó akadály vagy formahiány alapján érvénytelen házasság törvényesítése a szándék megújítása által nem lehetséges, mert az a fél, akinek szándékát meg kellene újítania, már meghalt, vagy félő, hogy nem fogná szándékát megújítani, vagy közérdek követeli, hogy valamely országban vagy egyházmegyében töme-

gesen érvénytelenül kötött házasságok érvényesíttessenek, akkor a pápa a házasságot *gyökerében* törvényesítheti, azaz a szándék megújítása nélkül a *kezdettről fogva* érvényes házasság joghatályával ruházhatja fel. A gyökerében való törvényesítés tehát az 1138. Kán. értelmében magában foglalja: 1. A felmentést a bontó akadály alól; 2. a felmentést a szándék megújításának szüksége alól; 3. azt a *jogi képzetet*, mintha a felmentés már házasságkötés előtt adatott volna, minek következtében a házasság kezdettről, az abból származó gyermekek születésüktől fogva törvényesnek tekintendők.

A gyökerében való törvényesítéshez azonban az 1139. Kán. értelmében szükséges: 1. Hogy az akadály, melynek folytán a házasság érvénytelenül kötöttet, ne alapúljon isteni vagy természetjogon. Tehát fennálló kötelék, nősztetlenség, egyenesági vagy elsőfokú oldalági vérrokonság alapján érvénytelen házasságot nem lehet gyökerében törvényesíteni; 2. hogy a felek kölcsönös megegyezése valóban házasságkötésre irányult és a megegyezést egyik fél sem vonta vissza; 3. *komoly és sürgős ok*. Ilyenek: ha az a fél, akinek meg kellene újítania szándékát, már meghalt, vagy semmikép rá nem bírható, hogy szándékát, melyet pedig vissza nem vont, kellő formában megújítsa; ha valamely országban vagy egyházmegyében a rendkívüli viszonyok, az államhatalom túlkapása, vagy az egyházi hatóság tévedése folytán számos házasság kötöttet érvénytelenül, amelyek törvényesítését a közérdek követeli.

XII. A MÁSODIK HÁZASSÁG.

51. §. A második házasság.

Hogy a halál által a házasság kötelékétől feloldott *özvegy új házasságot köthet*, világosan tanítja szent Pál a korinthusiakhoz írt levelében, azonban az egyházi tkv. szerint a nő, akinek egyszer *ünnepélyes áldás* adatott, következő házasságokban nem kaphatja azt újból. Ennélfogva az esztergomi szertartáskönyv abban az esetben, ha a *nő özvegy*, a férfi ellenben először nősül, az áldást csak a *férfi fölött* mondatja.

Az 1894. XXXI. tc. nehogy az özvegy, vagy elvált nő előbbi házasságából netalán nemzett gyermekekre nézve az atyaság tekintetében bizonytalanság támadjon, kimondja, hogy tilos a nőnek új házasságot kötni házasságának megszűnésétől, vagy érvénytelenné nyilvánításától számított 10 hónap eltelte előtt, kivéve ha a házasság nősztehetetlenség alapján lett érvénytelenné nyilvánítva; elhárul azonban ez az akadály, ha a nő 10 hó eltelte előtt szült.

XIII. A HÁZASSÁGI PER.

52. §. A bírói illetékesség.

A házassági ügyek az egyh. tvk. 1960. Kén. értelmében az *egyházi bíróság* elé tartoznak, melyet egyedül illet a házasság érvényéről s az abból származó kötelezettségekről ítéletet hozni. A házasság pusztán polgári jogkövetkezményeiről az államhatalom ítél.

És pedig az 1964. Kán. értelmében a házassági per illetékes bírója annak a helynek püspöke, ahol a *házasság kötöttetett*, vagy ahol az *alperesnek*, vagy ha az egyik fél nem katolikus, a *katholikus félnek* lakóhelye, vagy kvázi lakóhelye van.

53. §. A bírósági szervezet.

I. Elsőfokú bíróság,

A házassági perben való bíraskodást a megyéspüspök, *köteléki perben* az 1576. Kán. szerint három tagból álló társasbíróság által gyakorolja, melyet Magyarországon *püspöki szentszékeknek* neveznek, amelynek elnöke a püspök által kinevezett szentszéki elnök, tagjai 12 választott zsinati bíró közül kinevezett két bíró; a *végre nem hajtott házasság* felbontása iránti perben a felhatalmazással bíró püspök a *vizsgálati eljárás* lefolytatására *egyes bírót* küld ki.

Ugy a köteléki, mint a végre nem hajtott házasság felbontása iránti perben minden ügyirat érvényességéhez

szükséges a jegyző aláírása, akit vagy a püspök, vagy a szentszéki jegyzők közül a szentszéki elnök, illetőleg a vizsgálóbíró nevez ki. Minden püspöknek kell egyházmegyéjében szentszéki *ügyészt* kineveznie, aki a természeténél fogva nyilvános, vagy a neki mások által feljelentett akadály alapján a házasság érvényét hivatalból kell megtámadja. Hasonlóképen minden püspök köteles egyházmegyéjében a szentszéki ügyésszel egyforma képesítésű (feddhetlen hírnevű pap, kánonjogi doktor) *házasságvédőt* kinevezni, akit úgy a köteleki, mint a végrenem hajtott házasság felbontása iránti perben minden egyes bírói cselekményhez meg kell idézni, aminek elmulasztása az egész eljárást semmissé teszi. A házasságvédő az eljárás kezdete előtt a szentszéki elnök, illetőleg a vizsgálóbíró kezébe esküt tesz, hogy mindent fel fog hozni a házasság érvénybentartása mellett, illetőleg felbontása ellen. Épen azért köteles jelen lenni a felek, tanúk és szakértők kihallgatásánál, ő szerkeszti az azokhoz intézendő kérdéseket, melyeket zárva ad át a bírónak, aki azt csak a kihallgatáskor nyitja fel és a kihallgatásból kifolyólag a bíró által új kérdéseket is intéztethet, köteles a felek által előterjesztett pontozatokat megvizsgálni s azoknak, amennyiben szükséges, ellenmondani, a felek által előterjesztett okmányokat ellenőrizni, a házasság érvénytelensége ellen szóló észrevételeit, érvényessége és végrehajtása mellett szóló bizonyítékait írásban előterjeszteni s mindazt felhozni, amit a házasság érvénybentartására jónak lát. Joga van a periratokba bármikor beletekinteni, az iratok előterjesztésére új határidőt kérni, megkövetelheti, hogy minden bizonyítékról s előterjesztésről úgy értesíttessék, hogy ellenmondási jogával élhessen, a bizonyítási eljárás

befejeztével is kérheti új tanuk kihallgatását, vagy a tanuk újabb kihallgatását s új észrevételeket tehet, követelheti, hogy általa sugalmazva más ügyiratok szerkesztessenek, kivéve ha a bíróság ezt egyhangúlag ellenzi.

II. Másodfokú bíróság.

A püspök ítélete ellen az *érsekhez* lehet fellebbezni, ha pedig első fokon az érsek ítélkezett, ennek ítélete ellen a *pápához*, aki erre az *érsek által egyszersmindenkorra választott püspököt delegálja*.

Míg a többi primások csak a címet, addig az esztergomi érsek a primási joghatóságot is megőrizte, ami alól azonban a kalocsai érseket a szokásjog, a zágrábi érseket IX. Pius 1852-iki bullája kivette, úgy hogy a *primási szentszék* mint fellebbezési fórum csak az *egri érseki szentszék*re nézve maradt fenn. Hogy újabban a *nagyszombati* apostoli adminisztrátortól fellebbezett ügyekben a *nyitrai* püspök ítélkezik, ez a *primási joghatóság csorbltása*.

III. A római szent Róta.

A másodfokú bíróságtól fellebbezett ügyekben a harmadfokú, illetőleg a primás mint harmadfokú bíróságtól fellebbezett ügyekben a negyedfokú bíraskodást a pápa a római szent Róta által gyakorolja, melynek dékánját, 9 ülnökét, ügyészét s házasságvédőjét a pápa nevezi ki, a pályázat útján a teljes ülés által választott jegyzőket a pápa erősíti meg. A Róta a *rangidősb elnöklete alatt 3 ülnökből álló tanácsban* ítélkezik, a Róta ítélete elleni felfolyamodásokról az *Apostoli Signatura*, mely ha a felfolyamodásnak helyt ad, az ügyet visszaküldi a Rótának, hogy *teljes ülésben* ítéljen.

54. §. A házassági perrendtartás.

I. A kereseti jog.

Hogy az egyházi bíróság valamely házassági pert tárgyalás alá vegyen, szükséges: *a)* válóperben, hogy az ártatlan fél, (azaz aki a válásra okot nem szolgáltatott) az ágytól-asztaltól való elválasztás iránt keresetet indítson; *b)* végre nem hajtott házasság felbontása iránti perben, hogy bármelyik fél azt kérelmezze; *c)* köteléki perben, hogy valaki, akit az adott esetben kereseti jog illet, a házasság érvényét keresettel megtámadja.

A házasságot megtámadhatják: 1. maguk a *házastársak* minden váló és köteléki perben, hacsak nem maguk az okai az akadálnak. 2. A szentszéki *ügyész* a természeténél fogva nyilvános akadály alapján. 3. Mások a házasságot nem támadhatják meg, hanem annak érvénytelenségét a püspököknek vagy szentszéki ügyésznek *feljelenthetik*. Az egyházi tvkv. nyilvános és titkos akadályokat különböztet meg: nyilvánosnak tekintetik az akadály, mely a külső fórumban bizonyítható, máskülönben titkos. A természeténél fogva nyilvános akadály fogalmát a tvkv. nem határoozván meg, azt a jogtudomány s a bírói gyakorlat kell hogy megállapítsa. Szerintünk természeténél fogva nyilvános az akadály, mely valamely nyilvános tényből származván, *okmánnyal* bizonyítható: a korhiány, fennálló házassági kötelék, a törvényes házasságból származó vérrokonság és sógorság, lelki rokonság, örökbefogadás, valláskülönbség, egyházi rend, ünneplés fogadalom, bírói ítélettel megállapított bűntény és az érvénytelen házasságból származó köztisztesség. Ez akadályok alapján tehát a szentszéki ügyész *hivatalból* kell hogy megtámadja a házasságot. Ellenben a törvény-

telen rokonság, nősztetetlenség, nőrablás, bírói ítélettel meg nem állapított büntény, vadházasságból származó köztisztesség, valamint tévedés, kényszer, kikötött feltétel hiánya, természetüknél fogva *titkos* akadályok lévén, még ha esetleg köztudomásu akis, ez alapon a házasságot csak *az a házasság* támadhatja meg, aki maga *nem oka* az akadálnak, mások csak *feljelenthetik* a házasság érvénytelenségét a püspöknek, vagy a szentszéki ügyésznek. E feljelentés folytán a püspöknek gondoskodnia kell az érvénytelen házasság törvényesítéséről, vagy ha ez nem lehetséges, a *kereseti joggal bíró felet* kell a kereset benyújtására köteleznie. A házastársak *életében* meg nem támadott házasság az egyik házastárs *halála után* olyanmire érvényesnek vélelmeztek, hogy e vélelemmel szemben bizonyításnak csak akkor adható hely, ha a kérdés más ügyből kifolyólag *közbevetőleg* merült fel.

II. A kereset.

A köteléki per tehát a kereseti joggal bíró által az illetékes bíró előtt benyújtott *keresettel*, a végre nem hajtott házasság felbontása iránti per a bármelyik fél által saját püspöke előtt benyújtott *kérelemmel* kezdődik. A keresetet élszóval is elő lehet adni, amely esetben a bíró a jegyzővel jegyzőkönyvbe foglaltatja, melyet felolvasás után felperes aláír, a kérelmet azonban, ha írni tud, a kérelmező maga írja vagy legalább aláírja.

A kereset akár a püspöki *szentszékhöz*, akár magához a *püspökhöz*, a kérelem a *pápához* intézendő, felperesnek jelezni kell lakását, meghatalmazott ügyvédje¹ nevét és

¹ Az ügyvédnek katolikusnak, nagykorúnak, jó hírnevűnek, kánonjogi dokornak s a püspök által általában vagy az illető perre approbálnak kell lennie, pap is lehet.

lakását s előadni a tényállást, kérelmét, a jogalapot, melyre kérelmét alapítja, csatolni ennek írásbeli bizonyítékait s megnevezni tanuit.

A bírónak mindenekelőtt saját *illetékességét* s felperes *kereseti jogát* kell megállapítania, ennek hiányában a keresetet visszautasítania, ami ellen felperes, a kereset elfogadása ellen a házasságvédő a végzés kézbesítésétől számított 10 nap alatt fellebbezhet, ha pedig a bíró a kereset beadásától számított egy hónap alatt végzést nem hoz, az a fél, akinek érdeke, megsürgetheti s ettől számított 5 nap múlva a felsőbb bíróságtól kérheti a bírónak végzés hozatalára utasítását, vagy más bíró küldését.

III. A felek kihallgatása.

Ha a bíró a keresetnek helyt ad, következik a felek kihallgatása. És pedig a bírónak előbb a *házasságvédőt* kell megkérdeznie, hogy a keresetlevél alapján a felekhez intézendő *kérdések* megszövegezésével mikor készülhet el s eszerint kell a feleket megidéznie. Ha a kihallgatást *delegált* bíró eszközli, annak az idézésben delegációjára kifejezetten hivatkoznia kell, aminek elmulasztása az idézést semmissé teszi.

Először a *felperes* hallgatandó ki, aki kihallgatás előtt esküt tesz a szent evangéliumra, hogy a tiszta igazságot fogja vallani, ezután a bíró felbontja a házasságvédő kérdéseit tartalmazó borítékot s felteszi egyenként a kérdéseket, melyekre a fél anyanyelvén adott feleletek pontosan jegyzőkönyvbe veendők; a kihallgatás befejeztével a kérdések és feleletek felolvasandók s ha a fél kijelentette, hogy semmi változtatni vagy hozzátenni valója nincs, ismét esküt tesz, hogy az igazat vallotta s a jegyzőkönyv

ügy a fél, mint a bíró, házasságvédő és jegyző által aláírandó. Ha a felperes a házasságot szándék hiánya alapján támadja meg, a bírónak meg kell kísérelnie őket a szándék megújítására; ha tormahiány alapján, a szándéknak törvényes formában való megújítására; ha oly bontó akadály alapján, mely alól felmentés adható, felmentés kérésére reábirni.

Ha felperes ragaszkodik a per folytatásához, következik *alperes* kihallgatása ugyanúgy, mint felperesé; ha a két vallomás egyezik, gondosan kell megvizsgálni — még válóperben is — nem játszanak-e össze? ha nem egyeznek, alperesnek jogában áll kérdéseket előterjeszteni, melyekre felperest ki kell hallgatni, ennek alapján a bíró végzésileg állapítja meg, hogy *mit* kell bizonyítani, *kit* terhel a bizonyítás és erre *határidőt* tűz ki.

IV. A bizonyítási eljárás.

A bizonyítékok általában a házassági perben is ugyanazok, mint a rendes polgári perben, de tekintettel a házassági ügyek sajátos természetére, nem mindegyiknek van ugyanolyan bizonyító ereje. Így a felek még esküvel erősített *beismerése* is, köteléki perben csak akkor szolgálhat a házasság érvénytelensége mellett bizonyítékul, ha még *házasságkötés előtt* tétetett. *Tanuk* ellenben azok is lehetnek, akik máskülönben gyanusak volnának: *rokonok és sógorok*, mert hiszen házassági ügyben ezek leginkább képesek tanúságot tenni. Tanukat úgy a felek, mint a szentszéki ügyész s a házasságvédő bejelenthetnek, előterjesztve a körülményeket, melyekre azokat kihallgatni kéri, ennek alapján a kérdéseket a házasságvédő szövegezi; ha a körülmények nem fontosak, a tanu kihallgatását a bíró mellőzheti, az önként jelentkező tanuk el-

fogadása vagy visszautasítása a bíró belátásától függ. A tanuk kihallgatásuk előtt esküt tesznek, hogy az igazat fogják vallani, kihallgatás után, hogy az igazat vallották. A tanukat külön-külön kell kihallgatni, a bíró a szembe-sítést csak akkor rendelheti el, ha a vallomások lényeges körülményekre nézve nemcsak eltérők, de ellenmondók; ha az igazság kiderítésének ennél könnyebb módját nem tudja és botránytól nem kell tartani. A kérdéseket a tanuhoz a bíró, illetőleg — ha a tanu a bíróság székhelyétől oly távol lakik, hogy beidézése, vagy a bíróság kiszállása nagyon költséges lenne — a kihallgatást eszközöző megbízott intézi; a felek, a szentszéki ügyész, a házasságvédő kérdéseiket a bíró által intéztetik a tanuhoz. A tanunak nem szabad vallomását írásból olvasnia, a jegyzőnek a vallomást szóról-szóra kell feljegyeznie s jegyzőkönyvbe venni az eskütételt, a jelenlevők neveit, a még hivatalból feltett kérdéseket s minden említésre méltó körülményt. Távozás előtt tanunak vallomása felolvasandó, mikoris ahhoz hozzátehet, abból törölthet, javíthat, változtathat, végül a jegyzőkönyvet a tanu, a bíró, jegyző és házasságvédő aláírják. A vallomások mérlegelésénél a bírónak szem előtt kell tartania a tanu személyi állapotát, tisztességét, esetleges méltóságát, azt hogy szem és fültanu-e vagy csak hallomás után tanuskodik, hogy vallomásában állhatatos és következetes-e, vagy változó, bizonytalan, ingadozó és hogy vannak-e tanutársai, mert egy tanu vallomása csak akkor érdemel teljes hitelt, ha mint minősített tanu hivatalból végzett dolgokról tanuskodik. Két teljesen kifogástalan szem- és fültanunak a bíróság előtt eskü alatt tett egyező vallomása elegendő bizonyíték, hacsak a bíró az ügy fontosságára való tekintetből vagy valami okból, mely az

állított dolog igazsága felől kételyt támaszt, teljesebb bizonyítást nem tart szükségesnek.

A nősztetetetlenség alapján indított köteléki perben, valamint a végre nem hajtott házasság felbontása iránti perben a felek esküjének megerősítésére szükséges *hét szavahihetőségi tanu*; megkívántatik mindkét vagy az egyik félnek szakértők által való *testi vizsgálata*, kivéve, ha ez a körülményekből nyilvánvalón hiábavalónak látszik.

Szándék hiánya alapján — mert az egyik fél elmebetegnek állíttatik — indított köteléki perben szintén két elmegyógyász *szakértői véleménye* kívántatik, azonkívül mint tanuk kihallgatandók az orvosok, akik a beteget azelőtt kezelték. Végül *trásszakértőket* kell meghallgatni, ha valamely bizonyíték gyanánt csatolt irat hitelessége felől kétség támad.

V. A tárgyalás.

A bizonyítási eljárásban az utolsó szó a házasságvédőt illeti; ha a házasságvédő kijelenti, hogy több bizonyítékra nincs szüksége, a bíró a *bizonyítási eljárás befejezéséről* végzést hoz s most már a felek és ügyvédjeik az iratokba betekinthetnek s arról másolatot kérhetnek. Következik a *periratváltás* és pedig először felperes nyújtja be végzésileg megállapítandó záros határidő alatt periratát, melyben kimutatni igyekszik, hogy a vizsgálat által kiderített tények a házasság érvénytelenségét bizonyítják. A perirat 5 példányban (a 3 bíró, alperes és a házasságvédő számára, illetőleg ha a házasságot a szentszéki ügyész támadta meg, 6 példányban a 3 bíró, mindkét házasságfél s a házasságvédő számára) nyújtandó be, a bíróság esetleg az iratok kinyomatását is elrendelheti. A perirat alperessel közöltetvén, az erre záros határidő

alatt elleníratot, felperes választ, alperes viszonzválaszt adhat. A bíró szóbeli informálása tilos, a felek kérelmére azonban a bíró szóbeli tárgyalást rendelhet el, végzésben állapítva meg a szóbeli tárgyaláson tisztázandó kérdéseket. Mindezekre végül a házasságvédő teszi meg észrevételeit s csak ha a házasságvédő kijelentette, hogy több észrevétele nincs, tűzheti ki a bíró az ítélethirdetés napját, melyre a feleket kifejezetten *ítélethirdetésre* kell megidéznie.

A *végre nem hajtott házasság* felbontása iránti perben ellenben a vizsgálóbíró nem hoz ítéletet, hanem a bizonyítási eljárás befejeztével az összes iratokat a püspök és a házasságvédő észrevételeivel a *széntségi fegyelem bizottságához* terjeszti fel.

VI. Az ítélet.

A felperes által megindított s bíróilag letárgyalt ügyet befejezi a bíró által kihirdetett *ítélet*. Hogy a bíró ítéletet hozzon, ahhoz *erkölcsi bizonyosságának* kell lennie affelől, hogy igazság szerint az ügy így döntendő el, e bizonyosságot pedig az iratokból és bizonyítékokból kell mérítenie, melyeket lelkiismerete szerint mérlegel. Ha ezt a bizonyosságot megszerezni nem tudja, azt kell kimondania, hogy *a házasság érvénytelensége nincs bebizonyítva*.

Az ítélet el kell döntse a bíróság előtt tárgyalt ügyet s járulékos kérdéseit. Míg más perekben az ítélet felperes keresetéhez alkalmazkodik, addig a házassági perben az ítéletnek tekintet nélkül arra, hogy felperes keresetében mit kért, kell az igazságot tartalmaznia. Az ítélet, ha szükséges, arról is rendelkezik, hogy mit kell a pervesztes félnek tennie vagy tőrníe, végül megállapítja a per költségeket.

Az ítélet *kihirdetése* háromféle módon történhet: vagy megidéztetnek az ünnepélyesen kihirdetendő ítélet meghallgatására vagy értesítetnek, hogy az ítéletet a szentszék irodájában elolvashatják s arról másolatot kérhetnek, vagy kézbesítetik nekik az ítélet bírósági kézbesítő, vagy ha ez nehézségekbe ütközik, posta útján, melynek kézhez vételét térti vevénnyel kell elismerniök.

VII. A perorvoslatok.

1. Fellebbezés.

Ha az elsőfokú bíróság a házasságot érvényesnek mondta ki s a felek egyike sem fellebbez, természetesen a házasságvédő sem fog fellebbezni, s ezzel az ügy be van fejezve. Ha ellenben az elsőfokú bíróság a házasságot *érvénytelennek* mondta ki, ámbár a felek az ítéletben megnyugodtak, a *házasságvédőnek kötelessége fellebbezni*, amit a bíró semmiképen meg nem akadályozhat s közben a feleknek új házasságot kötni semmiképen meg nem engedhető. Ha a házasságvédő az ítélet kihirdetésének tudomásul vételétől számított *10 nap alatt* a fellebbezést be nem nyújtja, erre püspöke vagy a bíróság által kötelezendő.

Ámbár a tvkv. megengedi a püspöknek, hogy ha hiteles közokiratból nyilvánvaló a *valláskülönbség, egyházi rend, ünnepélyes fogadalom, fennálló kötelék, vérrokonság, sógorság vagy lelki rokonság* akadály, mely alól felmentés nem adatott, a házasság érvénytelenségét az eddig ismertetett *ünnepélyességek mellőzésével* kimondhassa, mégis kötelességévé teszi a *házasságvédőnek*, ha az akadály fennforgását nem tartja biztosnak, vagy azt gyanítja, hogy felmentés adatott, a *fellebbezést*. A fellebbezés annál

a bírónál jelentendő be, aki az elsőfokú ítéletet hozta és pedig az ítélet kihirdetésének tudomásul vételétől számított 10 nap alatt, a bejelentéstől számított 1 hónap alatt be kell terjeszteni a fellebbezést, mellékelve a *sérelmes ítéletet*, melynek megváltoztatását kéri. A házassági perben a fellebbezésben új bizonyítékokat is lehet előterjeszteni, melyeket a fellebbviteli bíróság az ellenféllel semmiség terhe alatt köteles közölni, hogy azok ellen védekezhessék s ezek alapján a bizonyítás kiegészítését rendelheti el s természetesen a fellebbviteli bíróság *házasságvédőjének* észrevételei is kikérendők s csak ha a házasságvédő kijelentette, hogy több észrevétele nincs, hozható meg az ítélet.

Ha mindkét egybehangzó ítélet a házasság érvényességét mondotta is ki, felperesnek jogában áll az Apostoli Székhez fellebbezni. Ha mindkét egybehangzó ítélet a házasság érvénytelenségét mondotta ki és sem alperes, sem a házasságvédő nem fellebbeztek, a felek az ítéletki hirdetéstől számított 10 nap elteltével új házasságot köthetnek. Ha a házasság érvénytelenségét kimondó második ítélet ellen akár alperes, akár a házasságvédő fellebbez, a harmadfokú bíróság ítélete előtt egyik fél sem köthet új házasságot. Ha a harmadfokú bíróság a két előző ítélet megváltoztatásával a házasság érvénytelenségét mondta ki, a *házasságvédő köteles tovább fellebbezni*; három egybehangzó, illetőleg a *negyedik ítélet* ellen, bármint szóljon is, további fellebbezésnek helye nincs.

Ha a házasságvédő a fentebb felsorolt kivételes esetekben a püspök által az *ünnepélyességek mellőzésével* hozott ítélet ellen fellebbez, a fellebbviteli bíróság az ítéletet vagy helybenhagyja, vagy a *rendes peres eljárás* lefolytatása végett az elsőfokú bírósághoz *visszaküldi*.

2. Semmiségi panasz.

Míg a fellebbezésben a pervesztes fél azt kéri a felsőbb bíróságtól, hogy az illetékes elsőbíróság szabályszerű peres eljárás útján hozott, de szerinte sérelmes ítéletét érdemben megváltoztassa, addig a semmiségi panasszal azt kéri, hogy a kereseti joggal nem bíró keresetére, vagy nem illetékes bíró által, vagy *perrendellenesen* hozott ítélet megsemmisítésével az illetékes alsó bíróságot új, szabályszerű peres eljárásra utasítsa.

Ily semmiségi okok: 1. a bírói *illetékesség* hiánya; 2. ha a püspök az ítéletet nem 3 tagú szentszéki bíróság által hozta; 3. *kereseti jog* hiánya; 4. *meghatalmazás* hiánya. Ezen okok alapján a semmiségi panaszhoz való jog csak 30 év alatt évül el, a semmiség orvosolhatlan, azaz az ítélet megsemmisítendő s csak a kereseti joggal bíró fél, illetőleg törvényes meghatalmazottja indíthat új pert az illetékes bíró előtt; 5. szabályszerű *idézés* hiánya; 6. *indokolás* hiánya; 7. *aláírás* vagy *keltezés* hiánya. Ezen okok alapján a semmiségi panaszt vagy a fellebbezéssel együtt 10 nap alatt, vagy ettől különállóan 3 hónap alatt lehet beadni, a semmiség orvosolható, tehát az iratok az alsóbírósághoz új, szabályszerű eljárás lefolytatása végett visszaküldendők.

3. Perújítás.

A házassági ügyben hozott ítélet, nehogy ezáltal az isteni törvény megsértessék, sohasem lesz *res judicata*, a perújítás tehát mindig lehetséges, ha *súlyos új bizonyítékok* merülnek fel.

VIII. *Perenktvüli eljárás.*

Nyilvánvaló formahiány esetén maga a jegyesvizsgálatot végző *plebános* megállapíthatja, hogy az előbbi házasság egyházilag érvénytelen lévén, nem képezi akadályát a most kötendő egyházi házasságnak. Ha tehát *elvált katolikus* jelentkezik házasságkötésre, aki azonban a keresztelési hely plebánosának tanusítványával és esküvel bizonyítja, hogy polgári házasságát, melyben a másik fél is katolikus volt, *egyházilag nem kötötte meg*, úgy e házasság érvénytelenítése iránt *nem szükséges pert indítani*, hanem a plebános egyszerűen jelenti az esetet a püspöknek s engedélyt kér az esketésre. Ha azonban a másik fél nem-katolikus volt s a házasság még 1909 febr. 27 előtt kötött, akkor e szabály nem alkalmazható; az 1909 febr. 27 és 1918 máj. 19 közt csak polgárilag vagy más vallású lelkész előtt kötött vegyes házasságra is csak akkor, ha az egyik fél magyar, a másik nem magyarországi születésű és a protestáns fél sohasem volt katolikus. 1918 máj. 19 óta azonban úgy a tisztán katolikus, mint a vegyes házasság csak akkor lévén érvényes, ha az Egyház színe előtt kötöttek, a csak polgárilag vagy más vallású lelkész előtt kötött házasság érvénytelenségét igenis a plebános is megállapíthatja.

TARTALOM.

Bevezetés.

	Oldal
1. §. A házasság mint szentség és szerződés .. .	3
2. §. A házasság célja és lényeges tulajdonságai .. .	4
3. §. A házasság jogkedvezménye .. .	6
4. §. A házasság felosztása . . .	8
5. §. A házassági joghatóság . . .	8
6. §. Az eljegyzés .. .	12

I. A házasságkötés előzményei.

7. §. A jegyesvizsgálat .. .	13
8. §. A házassági hirdetések .. .	14

II. A házassági akadályok.

9. §. A házassági akadályok felosztása .. .	16
10. §. Felmentés az akadályok alól .. .	19

III. A tiltó akadályok.

11. §. Az egyszerű fogadalom .. .	22
12. §. Az örökbefogadás .. .	23
13. §. A vegyesvallás .. .	23
14. §. A felekezetenélküliség . . .	31
15. §. A nyilvános bűnösség . . .	32

IV. A bontó akadályok.

16. §. A korhiány . . .	33
17. §. A nősztehetetlenség . . .	33
18. §. A fennálló házassági kötelék . . .	34
19. §. A valláskülönbség . . .	36
20. §. A bűntény .. .	37

21. §. Az egyházi rend	40
22. §. Az ünnepélyes fogadalom	40
23. §. A nőrablás	41
24. §. A vérrokonság	44
25. §. A sógorság	45
26. §. A köztisztesség	48
27. §. A lelki rokonság	50

V. A házassági beleegyezés.

28. §. A házasságkötés lényege	52
29. §. A tévedés	53
30. §. A kényszer	53
31. §. Házasságkötés megbízott vagy tolmács által	55
32. §. Feltételes házasságkötés	56

VI. A házasságkötés formája.

33. §. A házasságkötési forma fejlődése	59
34. §. A házasságkötés formája az új egyházi törvénykönyv szerint	64
35. §. A házasságkötés szertartása	68
36. §. A házasság anyakönyvezése	70
37. §. A házasságkötés formája az állami törvények szerint	71

VII. A lelkiismereti házasság.

38. §. A lelkiismereti házasság	76
--	----

VIII. A házasságkötés ideje és helye.

39. §. A házasságkötés ideje	77
40. §. A házasságkötés helye	77

IX. A házasság jogkövetkezményei.

41. §. A házastársak jogai és kötelességei	78
42. §. A gyermekek törvényessége	79

X. A házasság felbontása.

43. §. A kötelék felbontása	81
44. §. A holtánvilvánítás	82
45. §. A végre nem hajtott házasság felbontása	82

46. §. A páli kiváltság	83
47. §. Az ágytól-asztaltól való elválás...	84
48. §. A házasság felbontása az állami törvény szerint	86

XI. A házasság törvényesítése.

49. §. Az egyszerű törvényesítés	87
50. §. A gyökerében való törvényesítés	88

XII. A második házasság.

51. §. A második házasság	90
---------------------------	----

XIII. A házassági per.

52. §. A bírói illetékesség	91
53. §. A bírósági szervezet	91
54. §. A házassági perrendtartás	94

A SZENT ISTVÁN KÖNYVEK

sorozatában eddig megjelentek:

1. Zubriczky Aladár dr.: Jézus élete és a vallástörténet. (Elfogyott.)
2. Wolkemberg Alajos dr.: A teozófia és antropozófia ismertetése és bírálata.
- 3—4. Wolkemberg Alajos dr.: Az okkultizmus és spiritizmus multja és jelene. (Elfogyott.)
- 5—6. Balanyi György dr.: A szerzetesség története.
- 7—8. Alszeghy Zsolt dr.: A XIX. század magyar irodalma.
9. Miskolczy István dr.: Magyarország az Anjouk korában.
10. Palau-Timkó Jordán: Krisztus útján. A katolikus tevékenység főelvei.
11. Quadrupani-Babura László dr.: Útmutatás jámbor lelkek számára.
12. Prohászka Ottokár: Elbeszélések és utirajzok. (Elfogyott.)
13. Trikál József dr.: Természetbölcselet.
14. Bognár Cecil dr.: Értékelmélet.
15. Prohászka Ottokár: A bűnbocsánat szentsége.
16. Babura László dr.: Szent Ágoston élete.
17. Lepold Antal dr.: Szalézi szent Ferenc válogatott levelei. (Elfogyott.)
18. Áldásy Antal dr.: A kereszteshadjáratok története.
19. Marosi Arnold dr.: Átöröklés és nemzetvédelem.
20. Zoltány Irén dr.: Erotika és irodalom. (Elfogyott.)
21. Horváth Sándor dr.: Aquinói szent Tamás világnézete.
22. Balogh Albin dr.: Művelődés Magyarország földjén a magyar honfoglalás előtt.
23. Marcell Mihály dr.: A katolikus nevelés szelleme.
- 24—25. Motz Atanáz dr.: A német irodalom története.
26. Babura László dr.: Szent Ambrus élete.
27. Márki Sándor dr.: II. Rákóczi Ferenc élete.
28. Kiss Albin dr.: A magyar társadalomtan története.
29. Szabó Zoltán dr.: A növények életmódja.
30. Wesselszky Gyula dr.: A rádium és az atomelmélet.
31. Balanyi György: Assisi szent Ferenc élete.
32. Dávid Antal: Babel és Assúr. I. Történet.
33. Fejér Adorján: Római régiségek.
34. Balogh József: Szent Ágoston, a levélíró.
35. Babura László dr.: Szent Jeromos élete.
36. Karácsonyi János dr.: Szent László király élete.
37. Miskolczy István dr.: A középkori kereskedelem története.
38. Szémán István dr.: Az újabb orosz irodalom.
39. Bán Aladár: A finn nemzeti irodalom története.
40. Trikál József dr.: A gondolkodás művészete.
41. Kühár Flóris dr.: Bevezetés a vallás lélektanába.
42. Babura László dr.: Nagy szent Gergely élete.
- 43—44. Kühár Flóris dr.: A keresztény bölcselet története.
45. Wessely Ödön dr.: Korszerű nevelési problémák.
46. Somogyi Antal dr.: Vallás és modern művészet.
47. Divák Kornél: Magyar művészettörténet.
- 48—49. Birkás Géza dr.: A francia irodalom története.
50. Wodetzky József dr.: A világegyetem szerkezete.
51. Záborszky István dr.: Rabindranath Tagore világnézete.
- 52—53. G. Kurth—Michel K.: A modern civilizáció kezdetei.
- 54—55. Dávid Antal: Babel és Assúr. II. Művelődés.
56. Horváth Jenő dr.: A modern Amerika története.
57. Balogh Albin dr.: Ország és nyelv.
58. Mészlányi Antal dr.: A katolikus egyház és az állam 1848/49-ben.
- 59—60. Radó Polikárp dr.: A kereszténység szent könyvei. I. Ószövetség.
61. Kecskés Pál dr.: A házasság etikája.
62. Huszár Elemér: A katolikus házasságjog rendszere.